

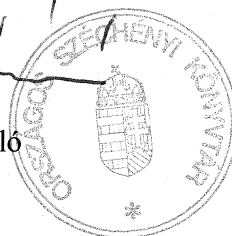

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICAE

AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR GYŰJTŐKÖRI SZABÁLYZATA

Iktatószám: F 18/2015

Dr. Tüske László
főigazgató

Budapest, 2015. július 1.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
1. Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) gyűjtőkörét és gyűjteményének kezelését meghatározó jogszabályok és egyéb hivatalos dokumentumok	4
1.1 A gyűjteményfejlesztésre és a Gyűjtőköri Szabályzatra vonatkozó előírások	4
1.2 Az OSZK nemzeti könyvtári gyűjtőkörét meghatározó jogszabályok és egyéb dokumentumok	5
1.3 Az OSZK szakkönyvtári funkcióját és gyűjtőkörét meghatározó jogszabályok és egyéb dokumentumok	5
1.4 Az OSZK archiválási kötelezettségét előíró jogszabályok	6
2. Az állománygyarapítás általános elvei	7
2.1 A hazai kiadványok (sajtótermékek) gyűjtése	7
2.2 A külföldi hungarikumok gyűjtése	8
2.3 Állománygyarapítás a kötelespéldány-szolgáltatáson kívül eső dokumentumok köréből	8
2.4 A nemzeti kulturális örökség részét képező dokumentumok digitalizálása és a digitalizált változatok gyűjtése	8
3. Végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség	9
4. A gyűjtés általános formai és tartalmi szempontjai	9
4.1 A Könyvtár a következő dokumentumfajtákat gyűjti:	9
4.2 A Könyvtár nem gyűjti a következő dokumentumfajtákat:	10
5. A hungarikumok kategóriái és gyűjtése	11
5.1 Kategóriák	11
5.2 A hungarikumok teljességre törekvő, illetve válogatott gyűjtése	12
6. A finnugor és az ural-altáji nyelvcsalád irodalmának gyűjtése	12
7. Egyéb külföldi dokumentumok gyűjtése	12
8. Szakkönyvtári gyűjtőkör	13
9. A gyűjtött dokumentumok példányszáma	13
10. A Könyvtár gyűjteményei	14
10.1 A Törzsgyűjtemény gyűjti	14
10.2 A Régi Nyomtatványok Tára gyűjti	15
10.3 A Kézirattár gyűjti	15
10.4 A Zeneműtár gyűjti	16
10.5 A Térképtár gyűjti	17
10.6 A Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjti	17
10.7 A Színháztörténeti Tár gyűjti	18
10.8 A Fényképtár	18
10.9 A Történeti Interjúk Tára gyűjti	19
10.10 Az 56-os Intézet – Oral History Archívum gyűjti	19
10.11 A Digitalizáló Osztály kezelésében levő gyűjtemények	19
10.12 Magyar Elektronikus Könyvtár Osztály	20

11.	Olvasótermi kézikönyvtárak és tári segédkönyvtárak	22
12.	Használati példányok	23
13.	Az állománygyarapítás ügyrendje	23
14.	A könyvtári állományból való kiiktatás rendje	23
15.	Záró rendelkezések	24

Melékletek

1. sz. melléklet: A kötelespéldányok archiválása. A nemzeti könyvtári feladat tartalma
2. sz. melléklet: Hungarikum meghatározás
3. sz. melléklet: Szabályzat a könyvtári állományból való kiiktatás rendjéről
4. sz. melléklet: Az OSZK központi olvasótermi állományának, valamint a különgyűjtemények kézi- és segédkönyvtárainak gyűjtőköre
5. sz. melléklet: A Könyvtári Intézet keretében működő Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjtőköri szabályzata
6. sz. melléklet: Dokumentumtipológiai döntvénytár

Függelék

1. sz. Függelék: Megállapodás a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárával
2. sz. Függelék: Megállapodás az OFI – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeummal
3. sz. Függelék: Megállapodás a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségével
4. sz. Függelék: Megállapodás az Országgyűlési Könyvtárral

BEVEZETÉS

Az Országos Széchényi Könyvtár mint nemzeti könyvtár az alapfeladatait meghatározó jogszabályoknak, az alapító okiratának, valamint a szervezeti és működési szabályzatának előírásai szerint végzi tevékenységét.

A Gyűjtőköri Szabályzat a Szervezeti és Működési Szabályzat melléklete.

A Gyűjtőköri Szabályzat az állomány alakítására vonatkozó részletes szabályozást tartalmazza.

Részei:

- **Főrész:** a gyűjtőköri elvek összefoglalása, a gyűjteményfejlesztés részletes szabályozása, a beszerzett dokumentumok megőrzési szabályai, az állományból történő törlés szakmai szempontjai
- **Dokumentumtipológiai döntvénytár:** utasítás az egyes könyvtári dokumentumtípusok kezelésére, gyűjteményi elhelyezésére
- **Melléletek:** a gyűjtőköri alapelveket kiegészítő, ill. egyes kérdéseket részletesen rendező szabályzatok
- **Függelékek:** megállapodások egyes dokumentumtípusok nemzeti könyvtári gyűjtéséről más könyvtárakkal

1. Az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) gyűjtőkörét és gyűjteményének kezelését meghatározó jogszabályok és egyéb hivatalos dokumentumok

1.1 A gyűjteményfejlesztésre és a Gyűjtőköri Szabályzatra vonatkozó előírások

a) Gyűjteményfejlesztés

az 51/2014. (XII. 10.) EMMI rendelet a múzeum, valamint az országos szakkönyvtár és a megyei könyvtár éves munkatervéhez szükséges szakmai mutatókról c. jogszabály alapján:

3. § (4) A 2. melléklet alkalmazásában: **gyűjteményfejlesztés:** A könyvtár gyűjtőköri szabályzatában meghatározott könyvtári dokumentumok folyamatos, tervszerű gyarapítása és apasztása, a könyvtár állományába került dokumentumok szabályos nyilvántartásba vétele, a könyvtári állomány ellenőrzése.

b) Gyűjtőköri szabályzat

a 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól c. jogszabály alapján:

„6. A gyűjtőköri szabályzat

10. § (1) A nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az egyetemi könyvtár kiemelt feladatait a fenntartó által meghatározott szakterületen, a szakterületnek megfelelő gyűjtőkörben látja el. A szakterületnek megfelelő gyűjtőkört a könyvtár tevékenységét szabályozó szervezeti és működési szabályzat mellékletét képező gyűjtőköri szabályzatban kell meghatározni.

(2) A gyűjtőköri szabályzat tartalmazza:

- a.) a szakterületi témákat és dokumentumtípusokat, amelyeket a könyvtár archiválási céllal gyűjt,

- b.) a gyűjteményfejlesztés részletes tartalmi szempontjait,
- c.) a beszerzett dokumentumok megőrzési szabályait, valamint
- d.) az állományból történő törlés szakmai szempontjait.

(3) A gyűjtőköri szabályzatot az e rendeletben foglalt feladatok ellátásának összehangolása érdekében a fenntartó a jóváhagyását megelőzően előzetes véleményezésre megküldi a miniszternek.”

1.2 Az OSZK nemzeti könyvtári gyűjtőkörét meghatározó jogszabályok és egyéb dokumentumok

a) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, ezen belül különösen:

„61. § ... (4) Az 55. §-ban foglaltakon túl a nemzeti könyvtár alapfeladatai:

- a.) a Magyarországon keletkezett sajtótermékek kötelezpéldány-szolgáltatásra alapozott gyűjtése, megőrzése, szétosztása,
- b.) a külföldön megjelent hungarikumok teljességre törekvő gyűjtése, feltárása, megőrzése,
- c.) a sajtótermékek nem minősülő hungarikumok gyűjtése, feltárása, megőrzése...”

b) 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról,

c) Az Országos Széchényi Könyvtár alapító okirata,

d) Az Országos Széchényi Könyvtár szervezeti és működési szabályzata.

1.3 Az OSZK szakkönyvtári funkcióját és gyűjtőkörét meghatározó jogszabályok és egyéb dokumentumok

a) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, ezen belül különösen:

„63. § (1) A tudományos és szakkönyvtári ellátás az Országos Széchényi Könyvtár, a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára, az országos szakkönyvtárak (3. számú melléklet), az állami egyetemek könyvtárai, valamint a nyilvános könyvtári ellátást vállaló egyéb szak- és felsőoktatási könyvtárak feladata.”

b) 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól, ezen belül különösen:

„8. § (2) A kiemelt feladatok ellátása érdekében a nemzeti könyvtár a Kultv. 61. § (4) bekezdése szerinti alapfeladatai keretében...

d) a magyar irodalomtudomány, a magyar nyelvtudomány, a magyar történettudomány, a könyvtörténet és a könyvtártudomány területén ellátja az országos szakkönyvtári feladatokat...

9. § (2) Kiemelt feladataik ellátása érdekében szakterületükön az országos szakkönyvtár és... az egyetemi könyvtár a Kultv. 63. § (4) bekezdése szerinti alapfeladatai körében

1. gyűjti és hozzáférhetővé teszi szakterülete magyar és nemzetközi szakirodalmát,

2. szakterületén hazai és nemzetközi szak- és tudományos adatbázisok előfizetésével biztosítja a szaktájékoztatót és a dokumentumszolgáltatást,

3. megőrzi a számára átadott kötelezpéldányokat...

11. szakterületi elektronikus könyvtárat gyarapít...”

c) Az Országos Széchényi Könyvtár alapító okirata

d) Az Országos Széchényi Könyvtár szervezeti és működési szabályzata

1.4 Az OSZK archiválási kötelezettségét előíró jogszabályok

a) 1997. évi CXL. törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről, ezen belül különösen:

„61. § ... (4) Az 55. §-ban foglaltakon túl a nemzeti könyvtár alapfeladatai:

e) gyűjteményének archiválása és védelme...”

b) 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról, ezen belül különösen:

11. § (1) Az OSZK a szolgáltatott hat kötelezpéldányból:

a) 1 példányból előállítja a nemzeti bibliográfiát, majd ezt a példányt archiválja...”

c) 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelet a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilván tartásával kapcsolatos szabályokról, ezen belül különösen:

a kötelezpéldányokra mint muzeális dokumentumra vonatkozóan:

„1. § (2) Muzeális dokumentum az alábbi könyvtári dokumentum: ...

f) amely jogszabály ... szerint végleges megőrzési (archiválási) kötelezettséggel található a könyvtár gyűjteményében...

valamint a muzeális dokumentumokra általában:

3. § (1) A könyvtár a muzeális dokumentumokat köteles épségben megőrizni, szakszerű kezelésükről és megőväsükről gondoskodni.

6. § (1) Muzeális dokumentumot az állomány-nyilvántartásból akkor lehet törölni, ha

a) közgyűjteménybe kerül, vagy

b) megsemmisült.”

d) 2010. évi CLXXXV. törvény a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról, ezen belül különösen:

„46. § (14) A megőrzési célú kötelezpéldányt a közgyűjtemény nyilvántartásából csak akkor lehet törölni, ha megsemmisült vagy javíthatatlanul megrongálódott.”

e) 30/2014. (IV. 10.) EMMI rendelet az országos múzeum, az országos szakmúzeum, a nemzeti könyvtár, az országos szakkönyvtár és az állami egyetem könyvtárának kiemelt feladatairól, ezen belül különösen:

„8. § (1) A kiemelt feladatok ellátása érdekében a nemzeti könyvtár a Kultv. 60. § (1) bekezdésében meghatározott központi szolgáltatások keretében

1. a hozzáférhetőség széles körű biztosítása és a hosszú távú megőrzés érdekében digitalizálási terv alapján digitalizálja a gyűjteményében lévő könyvtári dokumentumokat...

(2) A kiemelt feladatok ellátása érdekében a nemzeti könyvtár a Kultv. 61. § (4) bekezdése szerinti alapfeladatai keretében...

a) gondoskodik az archivált könyvtári dokumentumok megfelelő őrzéséről, védelméről, beleértve a megfelelő tárolás, megelőző állományvédelem, szakszerű karbantartás, könyvkötészet, konzerválás és restaurálás, állományvédelmi mikrofilmezés és elektronikus másolatkészítés (digitalizálás) feladatait...

2. Az állománygyarapítás általános elvei

Az Országos Széchényi Könyvtár legfontosabb nemzeti könyvtári feladata – minden egyéb tevékenységének alapja – a nemzeti kulturális örökségnek a kulturális javak körébe tartozó írásos és egyes képi, hangrögzítéses és digitálisan keletkezett, illetve digitalizált emlékeinek gyűjtése, megőrzése és feltárása.

Az Alapító Okirat a könyvtár gyűjtőkörét sommásan a következőképpen állapítja meg:

- a.) „a sajtótermékek kötelezpéldányaira alapozva, a teljesség igényével, gyűjti, feldolgozza, megőrzi a Magyarországon keletkezett sajtótermékeket, gyűjti az egyetemes emberi kultúra kimagasló irodalmi értékeit, a társadalom és a kultúra fejlődését és megismerését szolgáló alapvető műveket, szakkönyvtári feladatai* keretében a magyar irodalomtudomány, a magyar nyelv- és nyelvtudomány, a magyar történettudomány, illetve a könyvtörténet szakirodalmát, valamint a gyűjteménye feldolgozásához és a könyvtár használatához szükséges segédkönyveket és egyéb dokumentumokat;
- b.) a teljesség igényével gyűjti, feldolgozza, megőrzi a külföldön megjelent hungarikumokat;
- c.) gyűjti, feldolgozza, megőrzi a sajtótermékek nem minősülő hungarikumokat...
- d.) f) gyűjteményét archiválja és gondoskodik megfelelő védelméről (könyvkötészet, restaurálás)...

* A könyvtártudomány szakirodalmának gyűjtését a Könyvtári Intézet keretében, országos szakkönyvtárként működő Könyvtártudományi Szakkönyvtár külön gyűjtőköri szabályzatban részletezi, amely az OSZK gyűjtőköri szabályzatának melléklete.

2.1 A hazai kiadványok (sajtótermékek) gyűjtése

- a.) A hazai kiadványok begyűjtésének és megőrzésének feladatát a Könyvtár *a sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról szóló 60/1998. (III. 27.) Korm. rendelet* alapján beszolgáltatott kötelezpéldányokra alapozva, illetve állomány-kiegészítő, retrospektív beszerzés útján látja el. A retrospektív állománygyarapítás fő forrásai egyrészt az antikváriumi beszerzések, másrészt a nyilvános könyvárveréseken való részvétel, amelyeken a nemzeti könyvtárt az 1997. évi CXL. tv. 61. § (5) bekezdése értelmében elővásárlási jog illeti meg.

A hazai elektronikus dokumentumok a 60/1998. sz. kormányrendelet alapján, illetve a kiadók önkéntes beszolgáltatásával gyűjtendők.

- b.) A kötelezpéldányok begyűjtését és megőrzését a 60/1998. sz. kormányrendelet alapján az OSZK dokumentumtípusok szerint megosztva végzi más intézményekkel:
 - *filmek*; filmek és filmszínházak szöveges plakátjai, műsorfüzetek – Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet

- *video-dokumentumok* – Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet, valamint OSZK (archiválási kötelezettsége a MaNDA-nak van)
 - *szabványok* – Magyar Szabványügyi Testület
 - *szabadalmi leírások* – Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
 - *rádió- és televízió-műsorok* – Nemzeti Audiovizuális Archívum
- c.) A b) pontban felsorolt dokumentumtípusokon kívül a beszolgáltatás hatálya alá tartozó egyéb dokumentumok kötelezpéldányainak gyűjtése és megőrzése alapvetően az OSZK felelősségi körébe tartozik. Az OSZK egyes dokumentumtípusok kötelezpéldányainak gyűjtéséről és archiválásáról megállapodást köthet más magyarországi könyvtárakkal, amelyeknek ez irányú tevékenységét felügyelnie kell.

Az ún. *használati műszaki dokumentumok* bizonyos típusait intézményközi megállapodás alapján a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár gyűjti és archiválja. (A megállapodás szövegét ld. az 1. sz. függelékben).

A kötelezpéldányként beérkező, a *közoktatásban használt tankönyvek, tanári kézikönyvek és más oktatási segédletek* gyűjtését és archiválását 2008. május 1. óta az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet – Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum végzi. (A megállapodás szövegét ld. 2. sz. függelékben.)

Az *Európai Unió és az ENSZ szervezetei által közreadott kiadványok* gyűjtése és archiválása megállapodás alapján 2013. január 1. óta az Országgyűlési Könyvtár feladata. (A megállapodás szövegét ld. 4. sz. függelékben.)

2.2 A külföldi hungarikumok gyűjtése

Az 1997. évi CXL. tv. és az Alapító Okirat alapján az OSZK-nak a külföldi hungarikumok gyűjtésével kapcsolatos feladatát a teljesség igényével kell végeznie, elégséges anyagiak hiányában azonban csak törekedni tud a teljességre. A külföldi hungarikumok beszerzésében a Könyvtár tartalmi és formai szempontú válogatásra kényszerül. (Részletesen lásd az 5. pontban.)

2.3 Állománygyarapítás a kötelezpéldány-szolgáltatáson kívül eső dokumentumok köréből

Az OSZK alapító okirata értelmében – válogatva – gyűjti az egyetemes kultúra kimagasló irodalmi értékeit, valamint a társadalom és a kultúra fejlődését szolgáló alapvető műveket, továbbá a szakkönyvtári funkciói ellátásához szükséges hazai és külföldi dokumentumokat. Gyűjti és megőrzi a saját terméknek nem minősülő hungarikumokat (pl. kéziratok, fényképek).

E körben a gyűjtés értékelően válogatva történik.

2.4 A nemzeti kulturális örökség részét képező dokumentumok digitalizálása és a digitalizált változatok gyűjtése

Az OSZK az 1997. évi CXL. tv. 60. § (1) bekezdés a) pontjában foglaltaknak megfelelően részt vesz az országos könyvtári informatikai hálózat tartalmi feltöltésében. E körben a 30/2014. EMMI rendelet 8. § (1) 1. és 4., ill. (2) c) pontja értelmében

- a hosszú távú megőrzés érdekében digitalizálja a gyűjteményében lévő könyvtári dokumentumokat;

- gyűjti, nyilvántartja és a beküldő könyvtár által meghatározott korlátozások figyelembevételével szolgáltatja a más könyvtárak által digitalizált dokumentumokat, valamint
- elektronikus könyvtárat működtet.

3. Végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség

Az Országos Széchényi Könyvtárnak végleges megőrzési (archiválási) kötelezettsége van a következő körbe tartozó dokumentumokra vonatkozóan:

- a Magyarországon megjelent sajtótermékek köteleespéldányai (kivéve azokat, amelyeket a 60/1998. sz. kormányrendelet rendelkezései értelmében más közgyűjtemény archivál, illetve amelyek archiválásáról az OSZK más közgyűjteménnyel szerződést köt),
- a sajtóterméknek nem minősülő hungarikumok (pl. kézirat),
- a muzeális, illetve a könyvtár által muzeálisnak minősített dokumentumok.

A végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség a fenti körbe tartozó dokumentumok egy-egy példányára vonatkozik. A végleges megőrzési kötelezettség körébe tartozó dokumentumokat a könyvtár nem selejtezheti.

A köteleespéldányok archiválásának nemzeti könyvtári feladatát az 1. melléklet részletezi.

4. A gyűjtés általános formai és tartalmi szempontjai

4.1 A Könyvtár a következő dokumentumfajtákat gyűjti:

- nyomdai úton előállított vagy egyéb technikával sokszorosított kiadványok (könyv, időszaki kiadvány, kisnyomtatvány, plakát, metszet, zenemű, térkép, föld- és éggömb, Braille írású dokumentumok stb.)
- kéziratok (szöveges kézirat és gépirat, zenei kézirat, kéziratós térkép, színházi díszlet- és jelmezterv stb.)
- nem nyomdai úton sokszorosított szöveg-, kép-, adat- és hangrögzítések
 - > hangfelvételek (hanglemez, hangszalag, audio-CD stb.)
 - > pozitív és negatív mikrodokumentumok (mikrofilm, mikrofilmlap stb.)
 - > fotódokumentumok (fénykép, diakép, diafilm)
 - > video-dokumentumok
 - > elektronikus dokumentumok (fizikai hordozón – mágnesszalag, flopi, CD-ROM, DVD stb. – megjelenő, helyi hozzáférésű dokumentumok, ill. távoli hozzáférésű, online dokumentumok)

A felsorolt dokumentumfajtákat a Könyvtár általában eredeti példányban gyűjti. Másolatban (vagy másolatban is) gyűjthetők

- a Könyvtár gyűjtőkörébe tartozó, de eredetiben be nem szerezhető dokumentumok;
- az eredeti dokumentumok állományvédelme érdekében készített másolatok (fénymásolat, mikrofilm, digitális másolat stb.).

Ha a Könyvtár valamely hazai kiadványból csak másolati példánnyal rendelkezik, az archiválás érdekében törekszik a másolat eredetivel való lecserélésére.

A külföldi hungarikumok beszerzésében is törekedni kell az eredeti példány gyűjtésére. Ha azonban beszerzésük csak digitális formában lehetséges, akkor elektronikus dokumentumként is gyűjthetők.

4.2 A Könyvtár nem gyűjti a következő dokumentumfajtaikat:

A sajtótermékek kötelezpéldányainak szolgáltatásáról és hasznosításáról szóló 60/1998. sz. kormányrendelet, valamint intézményközi megállapodás értelmében **nem tartoznak a Könyvtár gyűjtőkörébe:**

- a más intézmény felelősségi körébe sorolt dokumentumtípusok, nevezetesen
 - a szabványok (a gyűjteményes formában megjelentek kivételével),
 - a szabadalmi dokumentumok (a gyűjteményes formában megjelentek kivételével),
 - a mozgófilmek (a video-dokumentum formában megjelentek kivételével),
 - filmek és filmszínházak szöveges plakátjai, műsorfüzetei
 - a kizárólag sugárzással vagy vezetékes továbbítással nyilvánosságra hozott sajtótermékek (rádió- és televízió-műsorok) (a Könyvtár által rögzített műsorok kivételével),
 - az ún. használati műszaki dokumentumok bizonyos típusai (alkatrész-katalógus, gépkönyv, gyártmányismertető, gyártmányleírás, javítási utasítás, kezelési/karbantartási utasítás, műszaki előírás, számítógépes program/programcsomag részeként terjesztett felhasználói kézikönyv, segédlet, szakgrafika/grafikus műszaki dokumentum, szerelési utasítás, üzembe helyezési utasítás),
 - a 2008. május 1. után kötelezpéldányként beérkező, a közoktatásban használt tankönyvek, tanári kézikönyvek és más oktatási segédletek (a kartográfiai kiadványok kivételével)
 - a 2013. január 1. óta az Európai Unió és az ENSZ szervei által közreadott hungarikumok
- a kötelezpéldány-szolgáltatás körébe nem tartozó dokumentumtípusok, nevezetesen
 - az időszaki kiadványok és a szabályzatok kivételével a jogi személyek és a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetek működésével kapcsolatban keletkezett, azok irattárában, kép- és hangfelvételtárában őrzött igazgatási jellegű sajtótermékek (irattári, illetve levéltári anyag),
 - az ügykezelésre szánt hivatali és üzleti nyomtatványok,
 - a tervdokumentációk, a műszaki rajzok, a cikklisák, a kódszámjegyzékek, a vizsgakérdések és a tételjegyzékek,
 - a munkatérképek (az iskolai vaktérképek kivételével)
 - a névjegyek.
- egyéb dokumentumtípusok – amelyek a 2010. évi CLXXXV. tv. 203. § (22) c) pontja értelmében nem tekintendők kiadványnak, ill. a Könyvtár döntése alapján nem minősülnek hungarikumnak –, különösen
 - a bankjegyek és az értékpapírok,
 - a bélyegek,
 - efemer jellegű, kötelezpéldány-szolgáltatás útján beérkezett egyes kiadványtípusok (pl. napi kiskereskedelmi árjegyzék, nyeremény- és sorsolási jegyzék, étel- és gyógyszerreceptek, tan-

rendek, tantárgyi útmutatók; a címkék bizonyos típusai, közlekedési jegyek, bérletjegyek, belépőjegyek, családi értesítések a gyászjelentések kivételével),

- > bármely dokumentum mellé csomagolt, azok tartalmától idegen reklámajándékok,
- > bér munkában készült (külföldi kiadó által magyarországi nyomdától megrendelt, külföldi terjesztésre szánt) kiadványok.

5. A hungarikumok kategóriái és gyűjtése

A **könyvtári hungarikum** fogalma az 1997. évi CXL. tv. szerint hungarikumnak minősülő értékeket* fedl. A könyvtári hungarikumra a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény hatálya – az 1. § (3) pontjának értelmében – nem terjed ki.

* **Hungarikum:** a Magyarország mindenkori területén megjelent minden, továbbá a külföldön magyar nyelven, magyar szerzőtől, illetőleg magyar vonatkozású tartalommal keletkezett valamennyi dokumentum, függetlenül attól, hogy nyilvánosságra hozták-e vagy sem. (1. sz. melléklet az 1997. évi CXL. törvényhez)

5.1 Kategóriák

Az OSZK mint nemzeti könyvtár a 4.1 pontban felsorolt dokumentumtípusokból a **hungarikumok** négy alapvető kategóriáját gyűjti:

- a.) **területi hungarikum:** minden könyvtári dokumentum, amely teljes egészében vagy egy részében Magyarország területén jött létre, vagy magyarországi telephelyű kiadó adta ki. Magyarország területének a mindenkori magyar állam közigazgatási területe tekintendő. A területi hungarikumok gyűjtésében a Könyvtár visszamenőlegesen is teljességre törekszik.
- b.) **nyelvi hungarikum:** minden könyvtári dokumentum, amely teljes egészében magyar nyelvű; a részben magyar nyelvűek közül azok, amelyeknek teljes terjedelmén magyar nyelvű szöveg is végigvonul vagy – a dokumentumok keletkezési idejétől függő mértékben – jelentős önálló magyar szövegrészt is tartalmaznak.
- c.) **személyi-intézményi hungarikum:** minden könyvtári dokumentum, amelynek szellemi vagy fizikai létrehozatalában Magyarországon született, illetve az alkotás idején itt megtelepedett és tevékenykedett személy, a szomszédos országokban élő magyar nemzetiségű személy, Magyarországról elvándorolt magyar, illetve magyar származású személy, valamint Magyarországon működő, illetve magyar vonatkozásban illetékes testület közreműködött.
- d.) **tartalmi hungarikum:** minden könyvtári dokumentum, amelynek tárgya a magyar nyelv; amely Magyarországot vagy annak valamely területi egysége lakóit, testületeit vagy ezek bármely tevékenységét ismerteti; amely legalább egy önálló részében magyar személy(ek)e)t, illetve testülete(ke)t ismerteti.

Megjegyzés: A hungarikumok különböző korszakokra és dokumentumtípusokra, valamint a Könyvtár részgyűjteményeire vonatkozó sajátos, a napi gyarapítási tevékenység támogatásához összeállított előírásait a „Hungarikum meghatározás” c. szabályzat tartalmazza (lásd 2. sz. melléklet).

5.2 A hungarikumok teljességre törekvő, illetve válogatott gyűjtése

A Könyvtár a területi hungarikumokat – alapvetően a kötelezpéldány-szolgáltatásra építve – teljes körűen gyűjti.

A Könyvtár tartalmi teljességre törekedve gyűjti a 5.1 b), c) és d) pontjában meghatározott hungarikumokat a következők szerint:

- Teljességre törekvően gyűjtendő:
 - az egészében vagy részben magyar nyelvű dokumentumok közül minden szöveg, mű és kiadás, amely jelentős új információkat tartalmaz;
 - a magyar vagy magyar származású szerzők és közreműködők külföldön keletkezett dokumentumai;
 - a magyar szerző vagy közreműködő művének külföldön készült idegen nyelvű fordításai;
 - a Magyarországon működő vagy magyar vonatkozásban illetékes testület külföldön keletkezett dokumentumai.
- Tartalmi és formai válogatás alapján gyűjtendő a magyar származású személy vagy testület részére készült vagy tulajdonából származó dokumentumok.
- Az önismétlő kiadásokra a gyűjtés nem vonatkozik.
- Tartalmi teljességben, azaz kiadásonként, közreadónként stb. válogatva, de minden jelentős művet képviseltetve gyűjtendő a külföldön előállított, magyar vonatkozású dokumentumoknak egy lehetőleg első, és minden további változott kiadása, eredeti nyelven, indokolt esetben világnyelvi fordításban is.

6. A finnugor és az ural-altáji nyelvcsalád irodalmának gyűjtése

6.1 Értékelően válogatva gyűjti a Könyvtár a finnugor népekre, e népek nyelvére és kultúrájára vonatkozó, illetve nyelvén megjelent irodalmat. Finnugor népeknek, illetve nyelveknek tekintendők az alábbiak: manysi (vogul), chanti (osztják), komi (zürjén), udmurt (votják), mari (cseremis), moksa- és erza-mordvin, sabme (lapp), finn, karjalai, vepsze, észt, vót, lit, valamint népcsoportjaik és nyelvjárásaik.

6.2 Tudományos és történeti jelentőségéhez mérten értékelően válogatva gyűjti a Könyvtár az ural-altáji nyelvcsaládnak (a szamojéd, türk és más népeknek) a magyarság történetével kapcsolatba hozható irodalmát.

7. Egyéb külföldi dokumentumok gyűjtése

A Könyvtár értékelően válogatva gyűjti a hungarikumok közé nem tartozó, de a tudományos kutatás és a tájékoztatás szempontjából nélkülözhetetlen, valamint a könyvtári feldolgozó munkához szükséges külföldi dokumentumokat:

- az egyetemes emberi kultúra kimagasló irodalmi és szakirodalmi értékeit (a Föld megismerésének történetét, a társadalom és a kultúra fejlődését és megismerését tárgyaló alapvető műveket, a világirodalmi jelentőségű és hatású írók műveit, a tudománytörténet alapvető összefoglalásait). E műveket a könyvtár lehetőleg kritikai kiadásban és/vagy Magyarorszá-

gon ismert világnyelven (angol, francia, német, orosz, spanyol) törekszik beszerezni függetlenül attól, hogy hagyományos vagy elektronikus formában jelennek meg;

- a segédkönyv jellegű irodalmat: szótárakat, adattárakat, névtárakat, bibliográfiákat, ikonográfiákat, katalógusokat és tudományos ismereteket rendszerező összefoglaló műveket, függetlenül attól, hogy hagyományos vagy elektronikus formában jelennek meg;
- a könyvtári feldolgozó munkához szükséges, elsősorban segédkönyv jellegű könyvtári szakirodalmat. A könyvtári munka korszerűsítéséhez szükséges egyéb külföldi könyvtári szakirodalmat elsősorban a Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak kell beszereznie.

Megjegyzés: a Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjtőköri szabályzatát lásd az 5. sz. mellékletben.

8. Szakkönyvtári gyűjtőkör

Az országos tudományos és szakkönyvtári ellátás keretében a Könyvtár értékelően válogatva gyűjti

- a magyar irodalomtudomány műveléséhez szükséges külföldi irodalmat;
- a magyar nyelvtudomány műveléséhez szükséges külföldi irodalmat;
- a magyar történettudomány műveléséhez szükséges külföldi irodalmat;
- a Könyvtártudományi Szakkönyvtárral egyeztetve a könyvtörténeti (könyv-, írás-, nyomdászat-, könyvkötés-, könyvkiadás-, sajtótörténeti, könyvtártörténeti) szakirodalmat;
- a könyvtörténet muzeális értékű jelentős emlékeit.
- Jelentős könyvtörténeti emlékek számítanak:
 - a nyomtatás kezdeteinek első dokumentumai (táblanyomat stb.);
 - az 1500. december 31-ig megjelent valamennyi, szedésnyomással készült nyomtatvány (ősnyomtatvány);
 - az 1501–1600 között megjelent nyomtatványok (antikva);
 - az 1600 után megjelent, könyv-, nyomdászat- és sajtótörténeti szempontból kimagasló értékű nyomtatványok;
 - kéziratok, amelyek akár régiség (kéziratosság kora), akár kiállítás (írásanyag, írásformák, illusztrációk, könyvdíszek, könyvkötés), akár proveniencia szempontjából jelentősek.

9. A gyűjtött dokumentumok példányszáma

9.1 A Könyvtár archiválási kötelezettségének, valamint dokumentum- és információszolgáltatási feladatainak ellátása érdekében – a kötelespéldányokra alapozva – a gyűjtőkörébe tartozó **területi hungarikumokat általában két példányban gyűjti**. Az első, legteljesebb példánysor minősül archiválisnak (muzeális példányok), a második példányok a nyilvános szolgáltatás céljára szolgálnak. Igény esetén további példányok szerezhetők be az olvasótermi szabadpolcos állomány, a kézikönyvtárak, illetve belső használat céljára.

9.2 Kettő vagy több, szükség szerinti példányszámban gyűjthetők

- a muzeális értékű magyar és magyar vonatkozású dokumentumok;
- a tudományos jelentőségű, valamint a gyakran használt magyar és magyar vonatkozású dokumentumok;

- a külföldi hungarikumok;
- a közvetlen munkaeszközül szolgáló segédletek;
- a fontos segédkönyvtári, illetve kézikönyvtári művek.

A külföldi megjelenésű segédkönyvekből legfeljebb három példányt lehet beszerezni.

9.3 Egy példányban gyűjti a Könyvtár

- a külföldi dokumentumokat, ha nem tartoznak a 9.2 pontba.

Megjegyzés: az egyes kiadványtípusok gyűjtendő példányszámát a dokumentumtipológiai döntvénytár tartalmazza (6. sz. melléklet, elérhető a Könyvtár belső honlapján).

10. A Könyvtár gyűjteményei

A Könyvtár gyűjteményének egészét a részgyűjtemények összessége alkotja, amelyek állománya egymást kölcsönösen kiegészíti.

Részgyűjtemények: törzsgyűjtemény, különgyűjtemények („tárak”), digitális gyűjtemény.

A hagyományos (nem digitális), egyetlen példányban meglévő hungarika-dokumentumok mindig a gyűjtőkörileg illetékes részgyűjteménybe sorolandók, és csak kivételesen indokolt esetben, letétként kerülhetnek más részgyűjteménybe.

Az anyag természetéből és a részgyűjtemények (törzsgyűjtemény, különgyűjtemények) történetéből eredően a törzsgyűjtemény és a különgyűjtemények között átfedések lehetségesek. Ezekben az esetekben a dokumentumok információ- illetve forrásértéke határozza meg elhelyezésüket.

Egyes dokumentumtípusok esetében – ha indokolt – a gyűjteményi határok felülvizsgálatára is sor kerülhet (pl. az időszaki kiadványok átirányítása a Kisnyomtatványok és Fényképek Tárából a törzsgyűjteménybe). A gyűjteményi határok megváltoztatását tükrözni kell a Gyűjtőköri Szabályzatban.

Az egyes részgyűjteményekhez tartozó dokumentumok pozitív *mikromásolatai* az illetékes részgyűjtemény állományába tartoznak; a felvételek negatív példányait és az archivális célú pozitív filmeket minden esetben a mikrofilmgyűjteményt gondozó szervezeti egység őrzi.

A tartalmilag az egyes különgyűjteményi táruk állományába tartozó (pl. hagyatékokban, fondokban lévő) *fényképnegatívokat mint eredeti dokumentumokat* – állományvédelmi okokból – a Fényképtár őrzi. Az eredeti gyűjteményben e dokumentumokról szükség esetén papírnagyítást kell elhelyezni.

A részgyűjtemények gyűjtőköre az alábbiak szerint oszlik meg:

101 A Törzsgyűjtemény gyűjti

- az 1600 után megjelent külföldi és az 1711 után megjelent magyarországi nyomtatott vagy sokszorosított könyveket, brosúrákat, tankönyveket, felsőoktatási jegyzeteket (kivéve: az 1800 előtt megjelent, az Apponyi-gyűjteménybe illő külföldi hungarikumokat, amelyeket a Régi Nyomtatványok Tára őríz);
- az 1600 után megjelent külföldi és az 1711 után megjelent magyarországi, egy nyomdai ívnél kisebb terjedelmű, formai jegyeikben „könyvszerű” és jelentős tartalmú kisnyomtatványokat, különös tekintettel a magyar klasszikusok első kiadásaira (a Kisnyomtatványtárral egyeztetve);

- az 1711–1800 között megjelent, időhatártól függetlenül sorozati keretben kiadott, vagy kolligátum tagjaként beszerzett ponyvakiadásokat;
- sorozat tagjaként megjelent különnyomatokat;
- az egyházi és zenei szakoktatás céljára készült énekes- és szolfézs-könyveket, valamint a nem kizárólag kottát tartalmazó zenei tárgyú időszak kiadványokat;
- az időszak kiadványokat (hírlapok, folyóiratok, nem folyóirat jellegű időszak kiadványok);
- azokat a fizikai hordozón megjelent elektronikus dokumentumokat, amelyek nem tartoznak egyik különgyűjtemény gyűjtőkörébe sem (hangoskönyvek, e-könyvek, e-folyóiratok, nem zenei hangfelvételek, adatbázisok).

A Törzsgyűjtemény állományába nem tartozó bármely dokumentum a 10.2–10.11 pontban felsorolt különgyűjtemények valamelyikébe kerül.

10.2 A Régi Nyomtatványok Tára gyűjti

- az 1600. december 31. előtt megjelent nyomtatványokat (Inc. antiqua);
- az 1711. december 31. előtt megjelent magyarországi, vagy külföldön magyar nyelven illetve magyar szerzőtől megjelent nyomtatványokat, beleértve a hangjegyes nyomtatványokat is (RMK);
- az 1800 előtt megjelent, az Apponyi-gyűjteménybe illő, magyar vonatkozású külföldi nyomtatványokat (egyeztetve a törzsgyűjteménnyel), valamint a szedett szöveget tartalmazó magyar vonatkozású metszeteket, ugyancsak 1800-ig (App.H. és App.M. gyűjtemény);

Megjegyzés: Kivételt képeznek az e pontokban foglaltak vonatkozásában a *kartográfiai dokumentumok*, amelyeket a Térképtár gyűjt. Nem egyértelmű esetekben a két tár közös álláspontja a meghatározó. Ez a megállapodás nem érinti a gyűjtemények 1997 előtti állományát, hanem csak az 1997 utáni gyarapodásra vonatkozik.

- az 1900 előtt készült, magyar és magyar vonatkozású ex libriseket (állományvédelmi okokból egyelőre lezárt gyűjtemény, csak igen ritkán gyarapszik);
- az 1718 előtt külföldön, idegen nyelven megjelent, magyar vonatkozású röplapokat – egyeztetve a törzsgyűjteménnyel és a Kisnyomtatványtárral (Röpl.);
- a magyar és az egyetemes könyvkötészet fejlődését és történetét reprezentáló, kiemelkedő könyvkötéseket 1800-ig (RK),

Megjegyzés: Az 1711 és 1800 között megjelent könyvek esetén – szakmai egyeztetés után, ha a kötetstörténeti szempont indokolja – a törzsgyűjteményi példányok kihelyezett példányként a kötetstörténeti gyűjteménybe kerülhetnek.

- a ritkaságokat tartalmazó egykori Apponyi Rariora-gyűjtemény nyomtatott köteteit (a kéziratokat a Kézirattár őrzi) (App.R.);
- a Todoreshku gyűjteménybe illő, ritkaságnak számító, régi Cirillikát (RC).

10.3 A Kézirattár gyűjti

a történeti, irodalom- és művelődéstörténeti kutatás számára forrásértékű, hungarikumnak minősülő kéziratos dokumentumokat (bármely hordozón rögzítették is tartalmukat).

Ezek a következők:

- középkori kéziratok (kódexek és töredékek);
- újkori kéziratkötetek;
- hagyatékok, személyi, valamint bizonyos testületi, intézményi levéltárak egészében, illetve ezek részei;
- hagyatékon kívül fennmaradt levelek és egyéb, kisebb terjedelmű kéziratok;
- zenei vonatkozású, de nem egészében hangjegyes kéziratok, zeneszerzők levelei, a kéziratosságyatékokok részét képező zenemű-kéziratok, valamint az újkor előtti hangjegyes kéziratok (a Zeneműtárral egyeztetve);
- olyan, kéziratossá bejegyzéssel (pl. dedikációval) ellátott dokumentumok, amelyeknek gyűjtését a kéziratossá bejegyzés történeti, irodalomtörténeti, művelődéstörténeti jelentősége és értéke indokolja;
- a tudományos és szakkönyvtári ellátás körébe tartozó, tudományos fokozat elnyeréséhez készített, géppel írott disszertációk;
- neves magyar személyiségek grafikus, illetve fényképábrázolásai, valamint életükkel, működésükkel kapcsolatos grafikus ábrázolások és fényképek (ha megőrzésre a Fényképtárba kerültek, akkor az eredeti fényképek helyett használati másolatok);
- a Kézirattárban gyűjtött anyag mellékletét képező térképek,
- jelentős művelődéstörténeti emlékek számító, nem hungarika-jellegű kéziratok;
- művészkönyvek.

10.4 A Zeneműtár gyűjti

- a magyar zenetörténeti kutatás számára forrásértékű, 1711. december 31. után keletkezett kéziratossá és nyomdai úton előállított, hangjelzéseket tartalmazó dokumentumokat, függetlenül attól, hogy ezek különállóan vagy hagyatékok részeként kerülnek a Könyvtár tulajdonába;
- a Magyarországon megjelent zeneműnyomtatványokat, illetve könyv- és kisnyomtatvány jellegű hangjegyes tartalmú kiadványokat;
- a magyar zeneszerzők külföldön nyomtatásban megjelent zeneműveit, valamint a magyar tárgyú vagy magyar vonatkozású külföldön megjelent zeneműveket;
- a nemzetközileg jelentős zeneszerzők bel- vagy külföldön megjelent műveinek össz-, illetve standard-kiadásait;
- a magyarországi zeneszerzők és zenekutatók zenei vagy zenetudományi tárgyú szöveges kéziratossáit, valamint magyar vonatkozású külföldi zenei tárgyú szöveges kéziratossákat;
- a neves magyar vagy magyar származású zeneszerzők, zenetörténészek, előadóművészek hagyatékait, az azok részét képező mindenféle zenei vonatkozású dokumentumot;
- a zenetörténeti képanyagot;
- a zenei anekdota-anyagot (ismertetések, kritikák stb.),
- az 1711. december 31. után keletkezett egyházi énekeskönyveket, valamint a vegyes tartalmú gyűjteményes köteteket (a bennük foglalt hangjegyes anyag terjedelmétől függetlenül),

- a Magyarországon készült vagy magyar vonatkozású zenei és nem zenei hangrögzítéseket (fonográfhengereket, hanglemezeket /normál és mikrobarázdás/, hangszalagokat, kazettákat, audio-CD-ket, CD-ROM-ot, DVD-t stb.), az elektronikus dokumentumként kiadott hangoskönyveken kívül.

10.5 A Térképtár gyűjti

- a Magyarországon, vagy Magyarországról, illetve annak részeiről, vagy egészben, ill. részben magyar nyelven készült, valamint magyar szerző által bármely területről készített, kéziratot, nyomtatott vagy bármely sokszorosítási technikával előállított, bármely felületen rögzített kartográfiai dokumentumokat (térképek, falitérképek, dombortérképek, atlaszok, föld- és éggömbök, CD-ROM-ok, DVD-k stb.), valamint az 1850 előtt készített veduták közül a térkép-jellegűeket;
- a standard világ- és regionális, valamint különböző nemzetek által kiadott ún. nemzeti atlaszokat, függetlenül a többszörözés módjától;
- látképes térképeket;
- oktatási célra készült kartográfiai dokumentumokat;
- valamennyi, a gyűjtött dokumentumhoz szorosan hozzátartozó kiegészítő kiadványokat (térképi magyarázók, helynévmutatók, utcanévjegyzékek, jelkulcsok stb.);
- az összefüggő szövegrészeket is tartalmazó atlaszokat, valamint a térképeket kiegészítő, magyarázó szövegeköteteket;

kivéve

- a szöveges és térképes plakátokat és röplapokat, amelyek tartozhatnak a Kisnyomtatványtárba vagy az Apponyi-gyűjteménybe (vitás esetekben a Térképtár egyeztet a Kisnyomtatványtárral, illetve a Régi Nyomtatványok Tárával);

10.6 A Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjti

- az 1711 után Magyarországon megjelent, valamint a külföldön megjelent, magyar nyelvű vagy magyar vonatkozású egyleveles nyomtatványokat (grafikai plakát, szöveges plakát, röplap; műsorok, gyászjelentések, meghívók, képes levelezőlapok; metszetek és litográfiák, alkalmazott és alkalmi grafikák, 1900 után készült ex librisek, stb.);
- szabadlapos albumokat – egyeztetve a törzsgyűjteménnyel (pl. díszmű);
- az 1711 után Magyarországon megjelent, valamint a külföldön megjelent, magyar nyelvű, vagy magyar szerző által alkotott, vagy magyar vonatkozású, egy nyomdai ívnél kisebb terjedelmű nyomtatványokat, amelyek nem időszaki kiadványok (kivéve a magyar klasszikusok első kiadásait, amelyeket terjedelmi korlátozás nélkül a törzsgyűjtemény gyűjt);
- a Magyarországon megjelent, valamint a külföldön megjelent, de magyar nyelvű, vagy magyar szerző által alkotott, vagy magyar vonatkozású, általában kereskedelmi forgalomba nem kerülő, kulturális, hivatalos használati és vállalati nyomtatványokat, amelyek nem periodikusan megjelenő dokumentumok – terjedelmi korlátozás nélkül;
- naptárakat (fali, asztali, kártya-);

A Plakát- és Kisnyomtatványtár nem gyűjti:

- az efemer jellegű időszak kiadványokat (ezek gyűjtőhelye a törzsgyűjtemény)
- a színházi témájú szöveges plakátokat, kisnyomtatványokat, műsorfüzeteket (ezek gyűjtőhelye a Színháztörténeti Tár)

A Plakát- és Kisnyomtatványtár gyűjtőkörét a tipológiai sokszínűség miatt a dokumentumtipológiai döntvénytár részletezi.

A tár gyűjtőkörébe tartozó, kötelespéldányként bekerült kiadványtípusok gyűjtését jogszabály írja elő, de esetükben a gyűjtés általában egy példányban történik, és a be nem szolgáltatott kisnyomtatványokat csak kivételes esetben reklamáljuk. A gyűjtemény így nem fizikai, hanem tartalmi teljességre törekszik.

10.7 A Színháztörténeti Tár gyűjti

- a Magyarországon készült, valamint a külföldi magyar vonatkozású kéziratos vagy sokszorosított librettókat, szöveggönyveket, valamint a nyomtatott színműveknek a színházi használat nyomait viselő példányait (rendező-, ügyelő- és sűgópéldányok, forgatókönyvek);
- a prózai, a zenés, a báb- és a táncszínházról és rokonterületeiről (kabaré, orfeum, cirkusz, mutatóványosok, látványosságok stb.) a színlapokat, a szöveges színházi plakátokat, műsorfüzeteket és más színházi aprónyomtatványokat;
- a színházi képanyagot: eredeti és sokszorosított grafikai lapokat, díszlet- és jelmezterveket, fényképeket, valamint a zenei vonatkozású színházi képanyagot (a Fényképtárban elhelyezett eredeti fényképek helyett használati másolatok);
- a hungarika fogalomkörbe tartozó, a színháztörténeti kutatás számára forrásértékű kéziratos, kis példányszámban sokszorosított, illetve géppel írott dokumentumokat, személyi hagyatékot és intézményi fondokat;
- a színházi analekta-anyagot (ismertetések, kritikák, sajtókivágatok stb.), kötetes kéziratos, intézményi vagy személyi irat- és levélgűjteményeket;
- a jelentős színháztörténeti dokumentumnak számító, nem hungarika jellegű dokumentumokat, idegen nyelvű szöveggönyveket;
- a Nemzeti Színház Múzeuma egységes gyűjteményének részeként vagy személyi hagyatékokkal állományba került képzőművészeti alkotásokat és tárgyi emlékeket.

kivéve

- a drámaszövegek terjesztés céljára szánt kiadásait, amelyeket a törzsgűjtemény gyűjt, és használati céllal helyez ki a Színháztörténeti Tárba.

10.8 A Fényképtár

A diafilmeket és fotodokumentumokat gyűjti a következők szerint:

- a területi, személyi-intézményi és tartalmi szempontból hungarikumnak minősülő fényképdokumentumokat;
- a kereskedelmi forgalomba kerülő diafilmeket; valamint a felszámolt Diafilmgyártó Vállalatnak a Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium rendelkezése nyomán az OSZK-ban együtt

tartandó diafilmgyűjteményét (alapnegatív, master-dia, filmgyűjtemény, a hozzá tartozó eredeti képanyaggal együtt).

- Tematikus szempontból gyűjti:
 - a magyar történelemmel és művelődéstörténettel kapcsolatos fényképi dokumentumokat,
 - a kortárs fotóművészek alkotásait, valamint munkásságuk dokumentumait a Magyar Fotóművészek Szövetségével kötött megállapodás alapján,
 - az OSZK történetére vonatkozó fényképi dokumentumokat, melyek lehetnek elektronikus képrögzítések is,
 - magyar provenienciájú fényképi dokumentumokat.

10.9 A Történeti Interjúk Tára gyűjti

- a mozgóképen rögzített életinterjúkat és az egyéb témájú, saját előállítású audiovizuális dokumentumokat;
- az Országos Széchényi Könyvtár történetéhez, eseményeihez kapcsolódó, mozgóképen rögzített és összeállított audiovizuális dokumentumokat;
- a Szabad Európa Rádió, illetve a BBC magyar adásának hanganyagát, illetve dokumentumtípustól függetlenül a hozzá tartalmilag szorosan kapcsolódó dokumentumokat;
- az országos műsorszolgáltatóknak a Tár által 2001–2014 között rögzített adásfolyamait (lezárt, 2015-től nem gyarapodó gyűjtemény);
- az Országgyűlés plenáris üléseiről készült felvételek egy példányát (2011-től elektronikus dokumentumként);
- a kötelezpéldányként érkező audiovizuális dokumentumokat (videokazetták, illetve filmet tartalmazó DVD-k, Blu-Ray DVD-k);
- szervezetek és magánszemélyek hagyatékaiból származó, hungarikumnak minősülő audio- és audiovizuális dokumentumokat.

10.10 Az 56-os Intézet – Oral History Archívum gyűjti

- a hangkazettára, illetve elektronikusan rögzített életinterjúkat és gépelt leirataikat,
- írásos visszaemlékezéseket,
- a XX. századi történelemre vonatkozó nyomtatott és elektronikus könyveket, fotókat, kéziratokat, különös tekintettel az 1956-os magyar forradalomra és utóéletére.

10.11 A Digitalizáló Osztály kezelésében levő gyűjtemények

Mikrofilmgyűjtemény:

- a mikrofilmeket és negatív filmeket (mikrofilmkocka, mikrofilmcsík, mikrofilmtekercs, mikrofilmlap, illetve alappéldánynak számító pozitív, diazo stb. filmek);
- a mikropublikációkat (mikrofilmlapon megjelent kiadványok: negatívok illetve negatív értékű pozitív kópiák, kiemelten azok, amelyek más hordozón nem jelentek meg).

Digitális másolatok gyűjteménye:

a.) A digitális másolatok megőrzése

A könyvtár a digitális másolatokat az eredeti dokumentumok könyvészeti azonosításához szükséges képfájlokkal együtt őrzi meg.

Ha a digitális másolatok olvasói kérésre, nem teljes dokumentumról, csak annak részleteiről készülnek, megőrzésüket mérlegelni lehet:

- monográfiákból kiragadott részleteket nem szükséges megőrizni,
- gyűjteményes kötetek tanulmányai vagy folyóiratcikkek digitális másolatai megőrzendők, ha az OSZK által, ill. részvételével épített bibliográfiai adatbázis (pl. HUMANUS – Humántudományi Cikkek és Tanulmányok Adatbázisa) gyűjtőkörébe tartoznak (ekkor a bibliográfiai tételből el lehet jutni a cikk teljes elektronikus szövegéhez); önállóan csak akkor nem kell megőrizni a részdokumentumokat, ha a teljes kötet, illetve periodikum-részegység archiválva van,
- nyomtatott dokumentumokból digitalizált képeket, térképeket stb. meg lehet őrizni, ha egyedi szolgáltatásukra tartós igény van, illetve tematikus szolgáltatások részévé tehetők.

b.) A digitális másolatok helyettesítése

Ha a digitális gyűjteményben már meglévőnél – egyedi szakmai döntés alapján – jobb minőségűnek ítélt digitalizált másolat készül, akkor azzal a korábbi változat helyettesíthető.

Olyan dokumentumok esetén, amelyekre nem vonatkoznak egyedi példányinformációk, a saját példányról készült digitális másolatot helyettesítheti már, külső példányról készült digitális másolat.

10.12 Magyar Elektronikus Könyvtár Osztály

A nemzeti kulturális örökség részét képező digitális dokumentumokat gyűjti.

A gyűjtemény összetétele:

- kötelezpéldányként beszolgáltatott offline és online elektronikus dokumentumok;
- nyilvános szolgáltatás céljára, az elektronikus könyvtárba önkéntesen beadott elektronikus dokumentumok;
- a könyvtár saját dokumentumairól készült digitális másolatok;
- a könyvtár vagy a könyvtárral együttműködő partner által a teljes körű hungarikagyűjtés céljának megvalósítása érdekében, nem saját dokumentumokról készült digitális másolatok;
- önkéntesen beadott, kiadványnak nem minősülő elektronikus dokumentumok (pl. csak nyomtatott formában megjelenő dokumentumok elektronikus formában létrejövő kézirata, amelyet a kiadó/szerző önkéntes alapon beszolgáltat; egyetemi és főiskolai szakdolgozatok, diplomamunkák, disszertációk);
- interneten közzétett, nyilvános szolgáltatási felületről letöltött, a könyvtár megfelelő szolgáltatási felületén szabadon szolgáltatatható, hungarikumkörbe tartozó elektronikus dokumentumok;
- egyéb, a könyvtár nemzeti könyvtári gyűjtőkörébe tartozó, távoli hozzáférésű (online) dokumentumok;
- online és digitalizált időszaki kiadványok – archiválás és szolgáltatás céljára

Az online elektronikus dokumentumok gyűjtése

Az online dokumentumok mennyisége, tárhelyigénye, műfaj- illetve színvonalbeli változatossága miatt **gyűjtésük válogatott** mind a hazai dokumentumokból, mind a külföldi hungarikumokból – kivéve a kötelezpéldányként beszolgáltatott online dokumentumokat.

Online dokumentumok esetén a könyvtár elsősorban a dokumentumok tartalmának hosszú távú megőrzésére törekszik. Abban az esetben, ha az aktuális információhordozó formátumhasználata lehetetlenné válik, a benne lévő tartalom szinte kinyerhetetlen, a Könyvtár már, alkalmas formában, formátumban igyekszik azt megőrizni.

A különböző – változó – formátumban meglévő dokumentumok használata érdekében a könyvtár törekszik egy megfelelő szoftverarchívum kialakítására is.

Elektronikus hungarikumok

A Könyvtár a felsorolt online elektronikus kiadványok közül a hungarikumok körébe tartozóan a következőket gyűjti:

- Magyarországon bejegyzett doménnevek alatt megjelenő, elektronikus formában létrehozott és az interneten nyilvánosságra hozott kiadványok, akár ingyenesen, akár térítés fejében tettek hozzáférhetővé;
- hazai költségvetési forrásból létrehozott vagy támogatott, határon túli, hungarikumnak minősülő, online elektronikus kiadványok;
- Magyarországon vagy külföldön korábban előállított és belföldön kiadott, többszörözött formában (nyomtatásban vagy valamely elektronikus adathordozón) megjelent és terjesztésre szánt kiadványból készült online elektronikus kiadványok.

A Könyvtár a következő online kiadványtípusokat gyűjti:

Technikai szelekció alapján:

Statikus online elektronikus kiadványok

- audiovizuális kiadvány
- folytatódó kiadvány (e-periodikum)
- hírlevél
- kartográfiai kiadvány
- konferenciaanyag
- kotta
- könyv (e-könyv)
- kutatási jelentés
- multimédia kiadvány
- műszaki jelentés
- statikus tartalmú adattár (online szótár, lexikon stb.)
- szabályzat

Dinamikus online elektronikus kiadványok*

- kulturális célú, esetleg közpénz igénybe vételével készült, a nemzeti kulturális örökség részének szánt, dinamikus tartalmú adattár (online szótár, lexikon, szövegkritikai kiadás stb.);
- online tudományos és kulturális tartalmú időszaki kiadványok;
- nem hosszú távú fennmaradásra szánt, dinamikus tartalmú adattár – egyedi mérlegelés alapján ezeket csak akkor gyűjti a könyvtár, ha az adatbázisként strukturált dokumentum a struktúra megőrzésével archiválható.

* Az ide sorolt dokumentumtípusok egy online nemzeti könyvtár középponti gyűjteményét képezik, amelyek hosszú távú megőrzése az OSZK feladata. E feladatnak a Könyvtár csak akkor tud eleget tenni, ha az archiválásnak, ill. az archivált változat használatba bocsátásának technikai feltételei is adottak.

Online dokumentumok automatikus gyarapítása (webaratás)

A következő dinamikus online kiadványtípusok *webaratás útján* kerülhetnek a Könyvtár gyűjteményébe:

- híroldal, hírcsoport
- portál
- honlap
- weblog, blog, napló
- levelezőlista, e-postai üzenetek
- faliújság
- társalgási szoba,
- nem platformfüggetlen, illetve nem tartalomszolgáltatási céllal létrejövő futtatható állományok (program, szoftver, játék stb.)

A könyvtár **nem gyűjti** a következő online elektronikus dokumentumtípusokat, mivel ezek gyűjtése és archiválása más intézmények feladata:

- kormányzati dokumentumok, jogszabályok (megőrzésükről az Országgyűlési Könyvtár gondoskodik),
- szabványok (megőrzésükről a Magyar Szabványügyi Testület gondoskodik),
- szabadalmi dokumentumok (megőrzésükről az Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala gondoskodik),
- rádió vagy televízió által sugárzott műsorok (megőrzésükről a Nemzeti Audiovizuális Archívum gondoskodik),
- mozgófilmek (megőrzésükről a MaNDA gondoskodik).

11. Olvasótermi kézikönyvtárak és tári segédkönyvtárak

A Könyvtár olvasótermi kézikönyvtárai és egyéb segédkönyvtárai a tájékoztatásban, illetve a belső munkában adatgyűjtésre vagy adat-megállapításra gyakran használt alapvető, időszerű, összefoglaló műveknek táruk és osztályok szerint tagolt gyűjteményei.

A táruk segédkönyvtárai a dokumentumokat általában egy példányban őrzik.

Az olvasótermi kézikönyvtárakba, illetve az egyéb segédkönyvtárakba nem kerülhetnek ki az archiválási kötelezettség körébe tartozó dokumentumok. E gyűjteményekben csak többpéldányok helyezhetők el. Törekedni kell arra, hogy a kötelezpéldányoknak a nyilvános szolgáltatás célját szolgáló másodpéldányai a raktári kiszolgálás útján jussanak el az olvasókhöz. Ennek érdekében a kézikönyvtárakba, segédkönyvtárakba harmad-, negyed- stb. példányokat kell beszerezni.

Ennek az alapelvnek a szigorú érvényesítésétől nagyon indokolt esetben – gyakorlati okokból, az olvasók jobb kiszolgálása érdekében – el lehet térni: ha a kiadvány csak egy, ill. két példányban áll rendelkezésre (ha többpéldány nem beszerezhető és állományvédelmi szempontok nem tiltják kifejezetten) ezek is elhelyezhetők az olvasótermi szabadpolcos kézikönyvtárakban.

A központi olvasótermek szabadpolcos állományának, a különgyűjtemények kézi- és segédkönyvtárainak, valamint Ciszterci Műemlékkönyvtár segédkönyvtárának részletes gyűjtőköri leírását ld. a 4. sz. mellékletben.

12. Használati példányok

Az egyes szervezeti egységek munkájához szükséges segédletek állományba vétel nélkül, de a könyvtár tulajdonbélyegzőjével ellátva, használati példányként is rendelkezésre bocsáthatók. Ezek lehetnek:

- ügyviteli segédletek
- munkakörhöz kötött, elhasználódásnak kitett segédletek
- dokumentumok egyes részeiről készített másolatok
- a szakmai továbbképzést szolgáló könyvtári vonatkozású időszaki kiadványok.

13. Az állománygyarapítás ügyrendje

A gyűjtés forrásainak meghatározását, a gyűjtött dokumentumok kiválasztása és beszerzése feletti döntés illetékességét, valamint a gyarapítás ügymenetét a Könyvtár Ügyrendi Szabályzata foglalja magában.

14. A könyvtári állományból való kiiktatás rendje

- a.) Az állományapasztás tilalma a végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe tartozó dokumentumok esetében

A végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe tartozó dokumentumokat a Könyvtár általában nem selejtezheti.

A végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe tartozó dokumentum csak akkor selejtezhető, ha csonka, hibás vagy rongált példány, és rendelkezésre álló teljes, ép példánnyal kicserélhető.

- b.) Tervszerű állományapasztás és természetes elhasználódás esetén bekövetkező selejtezés

Tervszerű állományapasztás, illetve az állományból való eseti kivonás csak a végleges megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe nem tartozó dokumentumokra szorítkozhat.

Tervszerű állományapasztás:

- rekatalogizálás, kollacionálás, raktárrendezés, korábbi téves behasonlítás, hírlap esetében a gyűjtendő példányok számának megváltozása miatt a dokumentum fölőspéldánynak bizonyul,
- a szabadpolcos vagy a segédkönyvtári dokumentum fölőspéldánynak vagy tartalmilag elavultnak bizonyul,
- külföldön megjelent, hungarikumnak nem minősülő, a főgyűjtőkörbe nem tartozó, nem vagy ritkán használt, más megjelenési formával helyettesíthető dokumentum (pl. külföldi hírlap).

Természetes elhasználódás

- rongált vagy csonka példány, ha lecserélésre kerül ép példánnyal.

Megjegyzés: az állományból való kiiktatás szabályzata az 3. sz. mellékletben található.

15. Záró rendelkezések

A Gyűjtőköri Szabályzat a Könyvtár Szervezeti és Működési Szabályzatának mellélete.

Az F9/2012. számmal kiadott, 2013. évi Gyűjtőköri Szabályzat hatályát veszti.

Jelen szabályzat aláírása napján lép hatályba.

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICAE

F-24/2015 számú főigazgatói utasítás

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

A kötelempéldányok archiválása szabályzat

A köteleispéldányok archiválása

A nemzeti könyvtári feladat tartalma

Szabályzat

1 A szabályozás alapját képező jogszabályi előírások

1.1 3/1975. KM-PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről

A könyvtár általában köteles az állománya megőrzéséről gondoskodni.

A megőrzés szempontjából meg kell különböztetni a tartós, illetve a végleges megőrzési – azaz archiválási – kötelezettséggel állományba vett dokumentumokat.

A könyvtár megőrző – archivális – feladatának megfogalmazását a 3/1975. KM-PM együttes rendelet a következőképpen tartalmazza:

„15. § (4) A könyvtár megőrző feladatán a tudományos, történelmi kutatások szempontjából jelentős, a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott dokumentumoknak az állományban való végleges megtartását kell érteni.”

Míg a tartós megőrzésre állományba került dokumentumok indokolt esetben törölhetők az állományból, a végleges megőrzési (archiválási) kötelezettséggel állományba kerültek nem. Az olyan dokumentumokat, amelyekkel kapcsolatban a könyvtárnak megőrző feladatot kell ellátnia – azaz archiválnia kell – legalább egy példányban mindenképpen meg kell tartania az állományban.

1.2 60/1998. kormányrendelet a köteleispéldány-szolgáltatásról

A 60/1998. kormányrendelet 13. § (1) kimondja, hogy az OSZK egy köteleispéldányt archiválni köteles (kivéve a Magyar Filmintézetnek*, a Magyar Szabványügyi Testületnek és Magyar Szabadalmi Hivatalnak szolgáltatott köteleispéldányokat, amelyeket a nevezett intézmények archiválnak), azaz a végleges megőrzés szándékával kell állományban tartania.

* 2011. júniustól: Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet (MaNDA)

1.3 22/2005. NKÖM-rendelet

A 22/2005. NKÖM-rendelet 1. § (2) f) pontja értelmében az OSZK által archivált köteleispéldány – vagyis a gyűjteménybe kerülő két példány egyike – muzeális könyvtári dokumentumnak számít.

2 Kötelesspéldány mint muzeális dokumentum

2.1 Az archivált kötelesspéldány kezelésének szabályai

A Gyűjtőköri Szabályzat 3. pontjában sommásan szerepel a megőrzési (archiválási) kötelezettség mint nemzeti könyvtári feladat.

A feladat tartalmát a 22/2005. rendelet figyelembevételével fogalmazzuk meg. Ennek alapján az OSZK

- minden sajtótermék beszolgáltatott kötelesspéldányának egy példányát archiválja, azaz végleges megőrzési szándékkal tartja állományában. Az archivális példányt a dokumentum többi példányától jól megkülönböztető nyilvántartási számmal (raktári jelzettel) látja el;
- az archivált kötelesspéldányt köteles épségben megőrizni, megfelelően – szükség szerint tárolóeszközben tartva vagy bekötve, illetve az adott dokumentumtípus állagának megővéséhez szükséges optimális körülmények között (megfelelő hőmérséklet, páratartalom, fényerősség biztosítása, a károsító környezeti tényezők kiiktatása, illetve csökkentése) – raktározni;
- az 1952 után megjelent dokumentumok archivált kötelesspéldányait a forgalmazható állománytól elkülönítve raktározza;
- az archivált kötelesspéldányt a Dokumentumforgalmazási Szabályzat rendelkezései szerint adja ki
használatra:
 - az 1952 előtt megjelent, illetve egy példányban meglévő dokumentumok kizárólag helyben használhatók,
 - az 1952 után megjelent dokumentumok archivális kötelesspéldányai helyben is csak indokolt esetben használhatók,
 - az állományvédelmi okokból helyben használatra sem kiadható eredeti dokumentumok (beleértve a különgyűjtemények állományát is) másolatban bocsáthatók használatra;
- az archivált kötelesspéldány másolását, többszörözését (beleértve a digitalizálást is) csak a könyvtár által meghatározott, a dokumentum védelmét legkevésbé veszélyeztető módon és a szerzői jogi szabályok figyelembevételével végzi, illetve végezteti el;
- az archivált kötelesspéldányt – az esetleges vis major kivételével – nem selejtezheti, állományából nem iktathatja ki. Elemi csapás, vis major következtében megsemmisült dokumentumot – a kár értékének és a felelősség megállapításának céljából lefolytatott vizsgálat után – a fenntartó egyetértésével törölheti az állomány-nyilvántartásból.

2.2 Kapcsolat egyéb szabályzatokkal

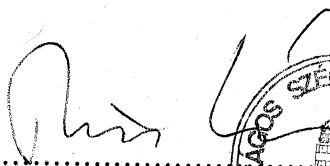
Az archivált kötelesspéldány mint muzeális dokumentum

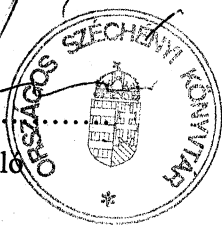
- forgalmazására vonatkozó részletes szabályokat a Dokumentumforgalmazási Szabályzat, különgyűjteményi anyagok esetében az Olvasószolgálati Szabályzat tartalmazza;
- másolására a reprográfiai szabályok irányadók;
- digitalizálására vonatkozó részletes szabályokat a Digitalizálási Szabályzat tartalmazza.

3 Záró rendelkezések

E szabályzat az aláírást követő napon lép hatályba és hatályba lépését követően az F 13/2008 szabályzat hatályát veszti. Jelen szabályzatot hatályba lépését követő 5 napon belül az OSZK belső honlapján elérhetővé kell tenni és a Szabályzat megjelenéséről, elérhetőségéről és hatálybalépéséről az OSZK minden munkatársát tájékoztatni kell.

Budapest, 2015. július.....:

.....
Dr. Tüske László
főigazgató

2. sz. melléklet: HUNGARIKUM MEGHATÁROZÁS

Az Országos Széchényi Könyvtár Alapító Okirata (gróf Széchényi Ferenc által 1802. november 25-én aláírt és I. Ferenc király által jóváhagyott Alapító Okirat, valamint a kultúráért felelős miniszter által 29368/2013. sz. alatt 2013. jún. 14-én kiadott és 13425/2014. sz. alatt 2014. febr. 26-én kiegészített alapító okirat a könyvtár kiemelt alapfeladataként írja le a magyar és magyar vonatkozású könyvtári dokumentumok (hungarikumok) gyűjtését, feldolgozását és megőrzését.

Ennek értelmében az OSZK mint nemzeti könyvtár, a teljesség igényével gyűjti, feldolgozza, a használók rendelkezésére bocsátja, és – mint országos könyv- és kéziratmúzeum – megőrzi a magyar vonatkozású könyvtári anyagot (hungarikumokat).

Az OSZK alapításától kezdve a fentiekben tömören összefoglalt célkitűzéseket vallotta magáénak, így állományfejlesztési munkája során azóta is minden nap állást foglal. A magyar vonatkozások meghatározása azonban a történelem folyamán részleteiben sokszor változott, örök érvényű definíciót nem is lehet adni. Az élet újra meg újra váratlan helyzeteket teremt, előre nem látható változásokat hoz, s ezek a hungarikum meghatározásában is követelményekkel járhatnak. Ahhoz azonban, hogy a könyvtár elvszerűen végezhesse a magyar vonatkozású dokumentumoknak, illetve azok adatainak gyűjtését, regisztrálását és publikálását, folyamatosan kell részletezni és karbantartani a meghatározásokat.

A magyar vonatkozások definiálásának abból az elvi álláspontból kell kiindulnia, hogy hungarikumnak tekintendők azok a dokumentumok, amelyek Magyarország történelme, a magyar nép és kultúrája, a magyar irodalom, tudomány, művészet, gazdasági élet, műszaki fejlettség stb. kutatását és megismerését szolgálják. Jelen meghatározás kifejezetten a könyvtári gyakorlat számára kívánja részletezni a hungarikum, a magyar vonatkozás kategóriáit, s elsődlegesen a gyakorlatban alkalmazható objektív mértéket kíván nyújtani a gyűjtéssel és a regisztrálással foglalkozó munkatársaknak. A nemzetközi könyvtári gyakorlatban a nemzeti vonatkozások négy alapvető kategóriája ismert. A hungarikum meghatározásához is ezeket lehet alapul venni: **nyelvi, területi, személyi és tartalmi** hungarikum.

A magyar vonatkozások meghatározása azonban nem fogalmazható meg a kezdetektől napjainkig minden korra egységes módon, hiszen a társadalmi, politikai változások némely téren új és új helyzetet teremtettek. A többfajta periodizációs lehetőség közül a legegyszerűbb alapján – amely figyelembe veszi a tényleges helyzetet – a következő korszakok különböztethetők meg:

- a.) a kezdetektől 1800-ig,
- b.) 1801–1918,
- c.) 1919–1944,
- d.) 1945-től napjainkig.

A három nagy cezúrárt jelentő évszám (1801, 1919, 1945) közül az első a nemzeti öntudat hazai ébredésének századfordulónyi pontossággal történő megjelölése, a második a korábban tartós államhatárok új megvonásának esztendeje, a harmadik a mai Magyarország megszületésének éve.

A hungarikum fogalma szinte mindegyik kategóriában egyre szűkítendő, a dokumentumok számának növekedése arányában, még egy-egy korszakon belül is.

A magyar vonatkozások meghatározása figyelembe veszi az OSZK gyűjtőkörébe tartozó valamennyi dokumentumtípust és ezek speciális szempontjait is, hogy lehetőséget adjon az egységes, az intézmény minden részlegére érvényes álláspont kialakítására.

Hungarikum-kategóriák

A továbbiakban az egyes korszakok jelölése:

- a.) = a kezdetektől 1800-ig
- b.) = 1801-1918
- c.) = 1919-1944
- d.) = 1945-től napjainkig

I. Nyelvi hungarikum

Minden könyvtári dokumentum, amely teljes egészében magyar nyelvű, a részben magyar nyelvek közül pedig azok, amelyek

- teljes terjedelmén magyar nyelvű szöveg is végigvonul (pl. két- vagy többnyelvű szótárak, szójegyzékek)
- jelentős önálló magyar szövegrészt is tartalmaznak.

Az önálló szöveg fogalmát a dokumentum fajtájától és keletkezési időpontjától függően egyre szigorúbb mércével kell elbírálni. Kritériumai:

- a) A XVI. század közepéig szórványszavak, egyes kifejezések (1300-ig tulajdonnevek is, 1300 után nyelvemléknek minősülő szórványszavak, glosszák stb.), 1700-ig teljes mondat. 1800-ig egy önálló bekezdésnyi magyar szöveg (pl. száznyelvű „Miatyánk”, amely magyar „Miatyánk”-ot is tartalmaz, distichon-terjedelmű ajánló vers stb.)
- b) Legalább egy teljes magyar nyelvű közlemény, irodalmi alkotás stb.
- c-d) Magyar nyelvű, egynél több irodalmi alkotás, közlemény stb.

Megjegyzés: kivételt képeznek a forráskiadások, amelyek – akár csak az eredeti kéziratok források, melyeknek nyomtatásban közreadott másolatai – a korszaknak megfelelő minimális magyar szöveg esetében is hungarikumnak minősülnek. Ha egy – nem forráskiadás – kiadvány nem tartalmaz önálló magyar nyelvű szövegrészt (pl. zeneművek címe, részcímei), de magyar nyelvű anyaga a szöveges résznek b) mintegy 5%-a, c) 10%-a, d-e) 25%-a, nyelvi szempontból hungarikumnak minősítjük. A fentieknél kevesebb magyar szöveggel is nyelvi hungarikum az a dokumentum, amely magyar használók számára is készült (pl. magyar nyelvű képaláírásokat is tartalmazó többnyelvű kiállítási kalauzok, művészeti albumok, többnyelvű útikönyvek stb.), a magyar nyelvvel tudományos vagy nyelvtanulási igénnyel foglalkozók számára készült (pl. magyar nyelvkönyv, nyelvtudományi szakmunka).

II. Területi hungarikum

Minden könyvtári dokumentum, amely bizonyosan vagy joggal feltehetően – teljes egészében vagy legalább részében – Magyarország területén jött létre, itt nyomtatták, magyarországi telephelyű kiadó adta ki.

Magyarország területe: a mindenkori magyar állam területe.

Korszakok szerint:

- a) Magyarország és Erdély, Horvátország és Szlavónia nélkül. E korszakban Pozsega, Verőce és Szerém megyék még Magyarországhoz tartoztak, akárcsak Fiume, amely 1779-től mint „corpus separatum” a magyar állam része volt. Figyelmen kívül kell hagyni, hogy az ország a törökök csapásai alatt átmenetileg három részre szakadt, továbbá a nyugati határ közjogi hullámzásait, a határőrvidék közjogi helyzetét, valamint a 16 szepességi város elzálogosítását.
- b) Pozsega, Verőce és Szerém megyék 1868-tól Horvát-Szlavónország területéhez tartoztak.
- c) A trianoni békeszerződésben meghatározott magyar állam területe, de a korszak 1938 utáni szakaszában keletkezett, illetve megjelent könyvtári dokumentumok elbírálásakor az 1938–1941 között bekövetkezett határváltoztatásokat figyelembe kell venni.
- d) A Magyar Népköztársaság, majd Magyar Köztársaság, majd Magyarország közigazgatási területe.

A területi hungarikum fogalmából kizárjuk a Magyarország területén 1945 után előállított, de külföldi megrendelésre készülő dokumentumokat, az ún. bér munkákat, minthogy azok kizárólag esetleges üzleti megállapodás alapján jönnek létre. Területi szempontból azonban hungarikumnak minősítjük a nem Magyarországon előállított, de magyar kiadó által is gondozott ún. közös kiadásokat, vagy azokat, amelyeket magyar kiadó külföldön állíttatott elő megrendelésre.

Megjegyzés: Ha egy gyűjteményes kiadvány több – önálló lapszámozású – kötetben jelenik meg, és ennek csak egy része magyarországi kiadású, területi szempontú hungarikumnak csak a magyar kiadó által megjelentetett köteteket tekintjük.

III. Személyi-intézményi hungarikum

A) Minden könyvtári dokumentum, amelynek szellemi vagy fizikai létrehozásában – teljes egészében vagy legalább egy önálló részében – Magyarországon született, illetve az alkotás idején itt megtelepedett és tevékenykedett személy, a szomszédos országokban élő magyar nemzetiségű, vagy Magyarországról elvándorolt magyar, illetve magyar származású személy közreműködött.

A magyarországi születés a különböző korszakok folyamán egyre szigorúbb mértékkel elbírálható kritérium:

- a) A származás a feudális korszakban fontos szempont volt, és annak helyét (ország, országrész, megye, város stb.) – különösen latinos formában – a művelt emberek jelentős része a nevében jelzős alakban (Hungarus, Transsylvanus, Baranyinus, Budensis stb.) sűrűn fel is tüntette. Ez a jelző többnyire mindenkit elkísért a haláláig, akár itthon tevékenykedett, akár külföldön. A külföldön született, de Magyarországon letelepedett személyek életmű-

vük ama szakaszában, amikor Magyarországon tevékenykedtek, ezt alkotásaikon többnyire ugyancsak feltüntették (pastor Leutschoviensis stb.).

b-c) E korszakban – a nemzeti szellem kialakulása, a nemzetiségi függetlenségi mozgalmak megindulása idején a földrajzi hovatartozás már kevésbé fontos szempont, korántsem egyértelműen meghatározó. A magyarországi származás mellett egyre inkább a magyar kulturális hatás válik a magyar vonatkozás elbírásának kritériumává;

- 1850-ig még magyarnak tekinthetjük azokat, akik Magyarországon születtek;
 - 1851-től (mint születési évtől) csak azokat, akik tanulmányaik jelentős részét Magyarországon végezték;
 - tanulmánytól, születéstől függetlenül bárkit, aki magyarul is publikált.
- d) A történelmi események következtében külföldre távozott, illetve a szomszédos országokban élő nemzetiségként élő magyarok száma rendkívül megnövekedett. Magyarnak közülük azokat tekintjük, akik
- magyarnak vallják magukat (vagy)
 - magyar nyelven – is – publikálnak (vagy)
 - tanulmányaik jelentős részét (középiskola, egyetem) Magyarországon végezték.

A külföldi születésű szerzők hosszabb – vagy rövidebb – magyarországi tartózkodás alatt keletkezett művei – a b–e) periódusokban egyaránt – akkor minősülnek hungarikumnak, ha

- a mű szerzője a magyarországi kulturális életben működése, alkotásai révén szerephez jutott,
- a keletkezett mű a magyarországi tartózkodással kapcsolatos,
- a szerző magyarországi funkcióját, állami, hivatali stb. alkalmazását a címlapon vagy az előszóban, annak aláírásában közli.

A szellemi közreműködő elsősorban a szerző, de lehet: fordító, kommentátor, vizsgáló, illusztrátor, miniátor, szerkesztő, sajtó alá rendező, közreadó, interpretáló (karmester, szólista, énekes, előadóművész) stb.

Megjegyzés: Szerkesztő 1850-től csak abban az esetben, ha előszó, utószó, tanulmány, jegyzet formájában szellemi közreműködésének nyoma is van a dokumentumban. A fordító 1850-től szintén nem tekinthető magyar vonatkozást indokló szellemi közreműködőnek – pl. oroszól nem magyar nyelvre számos külföldön élő magyar fordít, kétes színvonallal. A szakfordítókat – a d) periódusban különösen – nem soroljuk a magyar vonatkozást indokló szellemi közreműködőnek.

A III/A kategóriában felsorolt szellemi közreműködők részvételével eredetileg idegen nyelven keletkezett művek más nyelvű fordításai ugyancsak hungarikumnak tekintendők.

A dokumentum magyar szellemi közreműködésével készült jelentős önálló részének

- a) egyetlen önálló részt (költeményt, tézist stb.),
- b) a dokumentum terjedelmének mintegy 5%-át kitevő fejezetet, részt,
- c) a dokumentum terjedelmének mintegy 10%-át kitevő fejezetet, részt,
- d) a dokumentum terjedelmének mintegy 25%-át kitevő fejezetet, részt

kell tekinteni, természetesen a tartalom jelentőségéhez, forrásértékéhez is viszonyítva a terjedelm elbírálását.

- B) Minden könyvtári dokumentum, amelynek szellemi létrehozatalában Magyarországon tevékenykedett vagy magyar vonatkozásban illetékes testület (állami, egyházi stb. hatalommal felruházott személy) közreműködött.
- a) E kategória legjellegzetesebb formái a jogi rendelkezések, egyházi szertartáskönyvek (pl. *Missale Strigoniense*).
 - b) A jogi rendelkezések, egyházi, állami stb. név- és címtárak, miserendek stb. mellett a dualizmus korában nem belső használatra keletkezett és az Osztrák–Magyar Monarchia ún. közös ügyeire vonatkozó dokumentumok, előírások, szabályzatok stb., valamint a külföldön működő külföldi–magyar baráti társaságok által szerkesztett dokumentumok.
 - c) Hungarikumnak már csupán azok a dokumentumok minősülnek, amelyeket Magyarországon tevékenykedett testületek szerzői, szerkesztői, közreadói tevékenység keretében hoztak létre.
 - d) E korszakban – amikor a nemzetközi testületek működése egyre szélesebb körűvé válik, s egyre több tudományos stb. testület jön létre nemzeti és nemzetközi szinten egyaránt – a c) alatti meghatározást még szigorúbb mércével kell mérni. Hungarikumnak egy nemzetközi testület által létrehozott dokumentum akkor minősül, ha az egyik létrehozó testület magyar volt (pl. nemzetközi tudományos konferencia, amelynek egyik rendező testülete magyar), vagy ha a nemzetközi testület székhelye a dokumentum megjelenésének időpontjában Magyarországon volt.

Megjegyzés: Magyarország a csatlakozás napja, 2004. máj. 4. óta az Európai Unió tagjaként megkapja az EU hivatalos dokumentumait, amelyek kijelölt letéti helye az Országgyűlési Könyvtár. Az OSZK az Országgyűlési Könyvtárral szerződést kötött e testületi dokumentumok teljes körű gyűjtéséről – beleértve a magyar nyelvű dokumentumok archivális célú gyűjtését is (ld. a Gyűjtőköri Szabályzat 4. sz. melléklete).

A Magyarországon rendezett nemzetközi konferencia anyaga, ha az külföldön jelenik meg, szerzőség szempontjából nem hungarikum (bár több mint valószínű, szerzői szempontból az, mert többnyire számos hazai előadója van), csak abban az esetben, ha szellemi létrehozásában magyar testület is közreműködött.

Megjegyzés: Ki kell zárni azonban az 1750 után címlap és impresszum adatok nélkül megjelent nyomtatványokat, valamint a levéltári jellegű kéziratokat.

A szellemi közreműködők, vagyis az ún. szerzői vonatkozás kategóriája nemzetközileg használatos. A következőkben felsorolt személyi kategóriák viszont nem hagyományosak, felvételük a magyar vonatkozások közé mégis szükségesnek látszik:

- C) Minden könyvtári dokumentum, amely részben vagy egészben magyarországi jogi vagy természetes személy részére készült.

Ilyenek

- a) A kéziratosság korában a személyi, intézményi használatra készült kódex, majd a nyomtatott ajánlás (Habsburg uralkodóknak 1526 után dedikált művek ezért még nem hungarikumok);

- b) A nyomtatott ajánlás önmagában e korszakban már csak abban az esetben minősít egy dokumentumot hungarikummá, ha
- jelentős magyar személyeknek dedikált zenemű, irodalmi alkotás, magyar tudósok, írók stb. munkásságának szentelt ünnepi kiadvány, emlékkönyv,
 - nemzetközi hírnevű külföldi személyiség dedikálja magyarországi személynek,
 - ezen felül hungarikumok a magyar személyekhez, testületekhez címzett levelek,
 - magyarországi használatra szánt énekeskönyvek, tankönyvek, imakönyvek, ha kereskedelmi vállalkozásként is jelentek meg. (Vö. III.B.)
- c-d) Lényegében a szempontok azonosak a b) alatt felsoroltakkal, csupán még szigorúbb kritikával kell elbírálni a személyiségek körét.

D) Minden könyvtári dokumentum, amelynek fizikai létrejöttében magyarországi személy (vö. III.A) közreműködött.

Ez a kategória lényegében a kezdetektől legkésőbb 1850-ig vehető figyelembe, amikor a dokumentumok fizikai létrehozatala nem üzemi/üzleti vállalkozás csupán. Ilyenek pl. a scriptorok (zeneműveknél is), metszők, könyvkötők stb.

E) Minden könyvtári dokumentum, amely magyarországi személy, testület (vö. III.A és III.B) tulajdonából származik.

a) A kéziratosság korában a személy jelentőségétől függetlenül minden – bejegyzés stb. által bizonyított – magyarországi possessor. A XVI–XVIII. században testületek, továbbá jelentős személyek tulajdonából származó dokumentumok, amely tényt egykorú vagy hiteles bejegyzés, exlibris, supralibris bizonyít.

b-d) Közismert – kiemelkedő történelmi, kultúrpolitikai jelentőségű – személyek, továbbá neves könyvgyűjtők tulajdonából, gyűjteményéből származó dokumentumok.

Megjegyzés: A Habsburg uralkodók – 1526 után – c) kategóriában sem minősülnek magyar személyeknek csupán azért, mert magyar uralkodók is voltak.

IV. Tartalmi hungarikum

A) Minden könyvtári dokumentum, amelynek tárgya a magyar nyelv (összehasonlító kontextusban is).

B) Minden könyvtári dokumentum, amely egészében vagy legalább egy önálló részében Magyarországnak, vagy annak valamely területi egységének lakóit, testületeit, vagy ezek bármely tevékenységét ismerteti.

Ez történhet akár szöveggel, akár képes ábrázolással (térkép stb.), vagy különböző megoldások kombinációjával. Az ismertetés szempontjai is sokrétűek: történelmi, földrajzi, néprajzi, gazdasági stb.

Általános szabályként leszögezhető, hogy figyelmen kívül kell hagyni az említésszerű, új információkat nem közlő ismertetéseket, ismétléseket, kompilációkat (pl. enciklopédiák, életrajzgyűjtemények, bibliográfiák, katalógusok stb.), valamint, hogy a magyar vonatkozásnak az a szélső határa, amikor a műben feldolgozott téma, illetve a feldolgozás módja Magyarországgal, a magyarsággal, hazánk földjével, kultúrájával, történetével csupán kapcsolatba hozható, de nem kife-

jezetten azzal foglalkozik (pl. az örménység története, a lengyel, cseh, szerb–horvát humanizmus stb.)

C) Minden könyvtári dokumentum, amely legalább egy önálló részében magyarországi személy(ek), illetve testület(ek) (vö. III. A–B) ismertetésére, ábrázolására törekszik.

E személyek lehetnek névtelenek, sőt költői fantázia teremtményei is, ha azokat magyarországi-ként ábrázolják, s magyar voltak a szerző jelentőséget tulajdonít.

Az A, B, illetve C kategóriáknál a jelentős önálló rész kritériumai a különböző korszakokban:

- a) Egyetlen – forrás értékű – leírás, ismertetés, szépirodalmi alkotás esetén egyetlen magyar szereplő, aki a mű cselekménye szempontjából jelentős.
- b) Tudományos szempontú közlés, egyéni, eredeti impressziók visszaadása, valamilyen egykorú szemlélet reprezentatív terméke (pl. a magyarság Kárpát-medencén kívüli tevékenységére – őshaza, kalandozások stb. – vonatkozó tudományos ismertetés, Attiláról, a hunokról mint a magyarok elődeiről szóló történettudományi vagy szépirodalmi alkotás, a Drakula-legendára vagy Dracul vajdára vonatkozó tudományos ismeretterjesztő dokumentumok), amennyiben a dokumentum terjedelmének legalább 5%-át a témának szentelik.
- c) A mindenkori Magyarország területének etnikumával, történelmével, kulturális, politikai, gazdasági, műszaki, egészségügyi stb. viszonyaival foglalkozó dokumentumok:
 - magyar személyekkel, testületekkel, illetve azok működése során kibocsátott dokumentumokkal foglalkozó kiadványok,
 - magyar vonatkozású személyekkel, testületekkel, illetve azok működése során kibocsátott dokumentumokkal foglalkozó kiadványok,

amennyiben a dokumentum terjedelmének legalább 10%-át e témá(k)nak szentelik. (Pl. hungarikum a kivándorolt, vagy Magyarország területi határain kívül élő magyar etnikai csoportokra vonatkozó dokumentum, magyar személy(ek) alkotó munkásságának hatását tárgyaló dokumentum, magyar személyiségek elméleteinek továbbfejlesztésével foglalkozó dokumentum stb.).

Megjegyzés: A geológiai szakmunkák, a honfoglalás előtti korokra vonatkozó archeológiai kutatások, régészeti leleteket tárgyaló tanulmányok csak abban az esetben minősülnek hungarikumnak, ha a dokumentum megjelenése időpontjában Magyarországhoz tartozott a terület, amelyre vonatkoznak.

- d) Tartalmi magyar vonatkozások szempontjából a kritériumok a c) alattiakkal azonosak, feltéve, hogy a dokumentum terjedelmének mintegy 25%-át szenteli e témá(k)nak.

Megjegyzés: A nemzetközi szervezetekben, szerződésekből (KGST, EU, OECD, EC, NATO stb.) való magyar részvétel önmagában még nem elegendő a szervezetek, testületek által kiadott dokumentumok hungarikummá minősítéséhez. Ha a szervezeteknek van Magyarországon letéti könyvtárak, információs központjuk stb., azok gyűjtik a dokumentumokat. Hungarikumnak minősülnek és gyűjtendők azonban azok a dokumentumok – megjelenési helyüktől függetlenül; ha több nyelven jelentek meg, akkor lehetőleg angol nyelven –, amelyek olyan eseménnyel foglalkoznak (pl. szerződéskötés, egyezmény, konferencia), amely Magyarországon történt. (A Magyarországon vagy magyar nyelven megjelentek természetesen területi, illetve nyelvi hungarikumok, s mint ilyenek, gyűjtendők, kivéve

az EU magyar nyelven kiadott hivatalos dokumentumait, amelyek gyűjtőhelye megállapodás szerint az Országgyűlési Könyvtár.)

Szépirodalmi művek csak abban az esetben tekinthetők tartalmi hungarikumnak, ha szereplőik történetinek, illetve néprajzinak (népi hősnek stb.) minősíthető, költött magyar vagy magyar vonatkozású személyek, létezett magyar vagy magyar vonatkozású személyek, vagy ha a szépirodalmi alkotás magyar környezetben játszódik, a magyar történelem valamely fontos eseményével foglalkozik (pl. a magyar szabadságharc mint külföldi szerző témája).

Megjegyzések:

- 1) Tartalmi hungarikum – korszaktól függetlenül – minden zenemű, amely (akár énekszöveg, akár címlap, akár részcímek formájában magyarországi történelmi, társadalmi eseményre, jelentős magyar személyiségre utalva) kifejezetten magyar vagy magyaros témákat tartalmaz, ha ez magukból a hangjegyekből egyértelműen megállapítható.
- 2) Tartalmi hungarikum minden kartográfiai anyag, amely a mindenkori Magyarország egészét vagy valamely részterületét főtémaként ábrázolja (korszaktól függetlenül terjedelmének legalább mintegy 25-50%-ában; gyarapításuk egyedi elbírás alapján történik).
- 3) Tartalmi hungarikum minden színpadi képes ábrázolás, színházi fotó stb., amelyen a képaláírás vagy hiteles, egykorú bejegyzés alapján megállapíthatóan magyar színművészek is láthatók.

Végezetül ismét hangsúlyozni kell, hogy mindezek a meghatározások, felsorolások kizárólag a könyvtárban történő gyakorlati alkalmazás igényét tartják szem előtt s ezért – szubjektív, egyébként egyénekenként ingadozó szempontok helyett – százalékban kifejezett, objektív kritériumokat is tartalmaznak. Egy adott tudományág szakkutatása ezeket a százalékban megadott kritériumokat tekintetbe sem véve, a definíció elvi szempontjait nyilván alapul tudja venni saját meghatározásaihoz.

A gyakorlat általában nem a meghatározások steril sémáit követi. Éppen ezért a magyar vonatkozások autopszia útján történő gyakorlati elbírálása során a gyűjtő-regisztráló munkát végző könyvtáros kritikai állásfoglalása is rendkívül fontos s ennek mindenkor elsősorban a magyar vonatkozás tudományos jelentőségét, forrásértékét kell alapul vennie.

A 77/182. számú, 1977 márciusában kelt OSZK irattári dokumentum alapján, 1998. május 4-én készített dokumentum módosított változata.

2015. június 22.

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICAE

F-25/2015 számú főigazgatói utasítás

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

**Szabályzat a könyvtári állományból való
kiiktatás rendjéről**

Szabályzat a könyvtári állományból való kiiktatás rendjéről

1. Az állományapasztás jogszabályi háttere

- A kulturális miniszter és a pénzügyminiszter 3/1975. (VIII. 17.) KM–PM számú együttes rendelete a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről szóló szabályzat kiadásáról (III. fejezet)
- A kulturális miniszter és a pénzügyminiszter együttes irányelve a 3/1975. (VIII. 17.) KM–PM számú együttes rendelettel megállapított – a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból törlésről kiadott – szabályzattal kapcsolatos kérdésekről (III. fejezet)
- A nemzeti kulturális örökség miniszterének 22/2005. (VII. 18.) NKÖM rendelete a muzeális könyvtári dokumentumok kezelésével és nyilvántartásával kapcsolatos szabályokról (6. §)

2. Az állományapasztás tilalma a megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe tartozó dokumentumok esetében

Az Országos Széchényi Könyvtár megőrzési kötelezettségét az 1997. évi CXL. törvény 61. § (4) pontja, a könyvtár alapító okiratának 2) pontja, valamint a 22/2005. NKÖM rendelet 3. §-a írja elő. Ezek szerint az OSZK-nak megőrzési (archiválási) kötelezettsége van a következő dokumentumokra vonatkozóan:

- a Magyarországon megjelent sajtótermékek kötelezpéldányai (kivéve azokat, amelyeket a 60/1998. kormányrendelet rendelkezései értelmében más közgyűjtemény archivál, illetve amelyek archiválásáról az OSZK más közgyűjteménnyel szerződést köt)
- a külföldön megjelent hungarikumok
- a sajtóterméknek nem minősülő hungarikumok (pl. kézirat)
- a muzeális, illetve a könyvtár által muzeálissá minősített dokumentumok

A megőrzési (archiválási) kötelezettség a fenti körbe tartozó dokumentumok egy-egy példányára vonatkozik. A megőrzési kötelezettség körébe tartozó dokumentumokat a könyvtár nem selejtezheti.

A különgyűjteményi táruk gyűjtőkörébe tartozó dokumentumok megőrzendők, esetükben nincs állományapasztás.

3. Tervszerű állományapasztás és természetes elhasználódás esetén bekövetkező selejtezés

3.1 Az állományapasztás lehetséges okai

Tervszerű állományapasztás, illetve az állományból való eseti kivonás csak a megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe nem tartozó dokumentumokra szorítkozhat.

A megőrzési (archiválási) kötelezettség körébe tartozó dokumentum csak akkor selejtezhető, ha csonka, hibás vagy rongált példány, és rendelkezésre álló teljes, ép példánnyal kicserélhető.

Kiiktatásra a következő okok miatt kerülhet sor:

- a) Tervszerű állományapasztás

- rekatalogizálás, kollacionálás, raktárrendezés, korábbi téves behasonlítás, hírlap esetében a gyűjtendő példányok számának megváltozása miatt a dokumentum főlépéldánynak bizonyul,
 - a szabadpolcos vagy a segédkönyvtári dokumentum főlépéldánynak vagy tartalmilag elavultnak bizonyul
 - külföldön megjelent, hungarikumnak nem minősülő, a főgyűjtőkörbe nem tartozó, nem vagy ritkán használt, más megjelenési formával helyettesíthető dokumentum (pl. külföldi hírlap)
- b) Természetes elhasználódás
- rongált vagy csonka példány, ha lecserélésre kerül ép példánnyal.

3.2 A kiiktatásra irányított dokumentumok lehetséges forrásai

- nagyállomány
- olvasótermi kézikönyvtár
- segédkönyvtár

4. Elháríthatatlan esemény (vis maior) következtében szükséges selejtezés

Elháríthatatlan esemény következtében hiányzó, illetve megsemmisült vagy használhatatlanná vált dokumentumokat csak a fenntartó előzetes hozzájárulásával, a felelősség megállapítása után szabad az állományból kivezetni.

Muzeális dokumentumot csak akkor lehet az állomány-nyilvántartásból törölni, ha megsemmisült, azaz károsodása olyan mértékű, hogy restaurálással sem állítható helyre. Ebben az esetben a törléshez a fenntartó egyetértését kell kérni. Az erre vonatkozó nyilatkozat megadása előtt a fenntartó a kár értéke és a felelősség megállapítása céljából vizsgálatot folytat. A vizsgálat eredményéről és a megtett intézkedésekről készített jegyzőkönyvet csatolni kell a muzeális dokumentumok nyilvántartásához.

5. Bűncselekmény következtében szükséges selejtezés

Ha a dokumentum bűncselekmény (lopás) következtében elveszett, ezen a címen csak akkor szabad kivezetni az állomány-nyilvántartásból, ha a büntetőeljárás során nem volt megállapítható a bűncselekmény elkövetője, illetőleg az, hogy a bűncselekményt az eljárás alá vont személy követte el.

A bűncselekmény következtében elveszett dokumentumok selejtezése csak a fenntartó előzetes hozzájárulásával történhet meg.

A muzeális dokumentumokat elveszés, eltulajdonítás esetén sem szabad törölni az állományból. A bűncselekmény tényéről és a rendőrségi és büntetőeljárásról értesíteni kell a fenntartót. Az állomány-nyilvántartásban jelezni kell az elveszés tényét.

6. A selejtezés folyamata

A selejtezés/kiiktatás munkafolyamata a Gyarapítási Osztály feladatai közé tartozik.

A kiiktatásra kerülő kézikönyvtári anyagot a Tájékoztató Osztály, segédkönyvtári anyag esetén a könyvtár bármely szervezeti egysége tételes jegyzékkel együtt adja át a Gyarapítási Osztálynak.

6.1 Jegyzék készítése a selejtezendő dokumentumokról

A selejtezendő dokumentumokról három példányban jegyzéket kell készíteni, amely tartalmazza:

- a kiiktatandó dokumentum raktári jelzetét,
- a kiiktatandó dokumentum bibliográfiai adatait,
- a forrás megnevezését, ahonnan a dokumentum kiiktatásra érkezett (raktár, kézikönyvtár, segédkönyvtár kihelyezési kódja),
- a kiiktatandó dokumentum leltári számát (ha van),
- az IKR-beli példányazonosítót (könyv esetén, ha van),
- az IKR-beli rekordazonosítót (könyv esetén, ha van),
- a kiiktatás indoklását.

A tételek sorszámozása kötelező. Könyvek esetén a tételek sorrendjét a raktári helyrajzi naplók elhelyezési rendje szabja meg.

6.2 Fogyatéki jegyzőkönyv készítése

A kiiktatás adminisztrációja során három példányban el kell készíteni a fogyatéki jegyzőkönyvet, amely tartalmazza:

- az igazgatósági nyilvántartási számot,
- a fogyatéki naplószámot,
- a kiiktatás tárgyát, dátumát és okát,
- a kiiktatott művek (címek) számát,
- a kiiktatott kötetek számát,
- a kiiktatott dokumentumok leltári értékét (amennyiben van), illetve becsült összértékét.

A fogyatéki jegyzőkönyvhöz mellékelni kell a selejtezésre kerülő dokumentumok jegyzékét.

6.3 Fogyatéki napló

Az állományból való kiiktatásokról évente újratezdődő sorszámozással fogyatéki naplót kell vezetni. A fogyatéki naplóban a következő adatokat kell feltüntetni:

- sorszám,
- a fogyatéki jegyzőkönyv dátuma,
- a kiiktatott dokumentumok körének meghatározása a fogyatéki jegyzőkönyvnek megfelelően,
- a kiiktató tár betűjele,
- a Központi Irattár iktatószáma,
- a kiiktatott dokumentumok darabszáma dokumentumtípusonként,
- a kiiktatott dokumentumok összértéke,
- a törlés oka,
- a kiiktatott dokumentumok irányítása,
- megjegyzés

6.4 A selejtezés egyéb munkafolyamatai:

- a kiiktatandó dokumentum raktári jelzetét tartalmazó címkét át kell húzni,

- a dokumentumban található, a leltári számot tartalmazó bélyegzőlenyomatot „törölt” feliratú bélyegzővel érvényteleníteni kell,
- az érvénytelenített leltári szám mellett/fölött el kell helyezni az „OSZK átengedett fölös példány” feliratú bélyegző lenyomatát, amelybe be kell írni a fogyatéki naplószámot,
- a tulajdonbélyegzőket (gyűszűpecségeket) csak a címlapon vagy a címlapverzón található pecsét törlésével kell érvényteleníteni,
- a fogyatéki jegyzőkönyv és mellékletének másolata alapján módosítani kell a raktári példány-nyilvántartást: a helyrajzi naplóban/cédulán módosítani a példányszámot, és jelezni a kiiktatás tényét és dátumát,
- az állomány-nyilvántartásokban – és szükség esetén a katalógusokban – jelölni kell a selejtezés tényét.

7. Döntés és engedélyezés

A behasonlítás, a példányszámok és a raktári példányok fizikai állapotának ellenőrzése után a gyűjtőköri szabályzatban meghatározott példányszámon felüli fölös példányok kiiktatásra irányításáról a Gyarapítási Osztály vezetője dönt. A fogyatéki jegyzőkönyvhöz a Gyarapítási Osztály vezetője a kiiktatott anyag továbbirányítására és hasznosítására vonatkozóan megjegyzést fűzhet.

A tervszerű állományapasztásról vagy bizonyos, nem archiválandó állományegységek selejtezéséről az elvi döntést a Vezetői Értekezlet hozza meg.

A kiiktatást/sejteztést, a kiiktatott anyag továbbítását és hasznosítását a fogyatéki jegyzőkönyv aláírásával a gyűjteményszervezési igazgató engedélyezi, a főigazgató ellenjegyzésével.

A fogyatéki jegyzőkönyvnek és mellékletének egy-egy példányát

- tájékoztatásul be kell küldeni a könyvtár fenntartójának,
- el kell helyezni a Központi Irattárban,
- el kell helyezni a Gyarapítási Osztály irattárában.

A fogyatéki jegyzőkönyvből és mellékletéből másolatot kapnak:

- Raktári Osztály
- Könyvfeldolgozó osztályok
- Periodikafeldolgozó Osztály.

8. A kiiktatott anyag eltávolítása az OSZK-ból

A könyvtári célra hasznosítható kiiktatott anyag jegyzékét elektronikus formában át kell adni a Könyvtári Intézet illetékes osztályának, amely az intézet honlapján működő Állományportálon közzéteszi.

A könyvtári célra hasznosítható kiiktatott anyagot a Gyarapítási Osztály a Raktári Osztálynak adja át, amely az OSZK Régi Fóti úti raktárában helyezi el addig, amíg az érdeklődő könyvtárak az általuk a jegyzékről kiválasztott köteteket elszállítják.

A könyvtárak által nem igényelt fölös példányokat, valamint a könyvtári célra nem hasznosítható, rongált és csonka példányokat a Működés-fenntartási Osztály ipari hasznosításra küldi, és megsemmisítésükről megbizonyosodik.

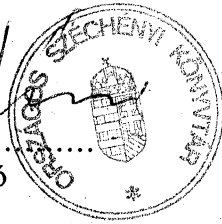
9. Záró rendelkezések

E szabályzat az aláírást követő napon lép hatályba és hatályba lépését követően az F 12/2006 szabályzat hatályát veszti. Jelen szabályzatot hatályba lépését követő 5 napon belül az OSZK belső honlapján elérhetővé kell tenni és a Szabályzat megjelenéséről, elérhetőségéről és hatálybalépéséről az OSZK minden munkatársát tájékoztatni kell.

Budapest, 2015. július.....

.....
Dr. Tüske László
főigazgató

4. sz. melléklet:

AZ OSZK KÖZPONTI OLVASÓTERMI ÁLLOMÁNYÁNAK, VALAMINT A KÜLÖNGYŰJTEMÉNYEK KÉZI- ÉS SEGÉDKÖNYVTÁRAINAK GYŰJTŐKÖRE

A Könyvtár olvasótermi kézikönyvtárai és egyéb segédkönyvtárai a tájékoztatásban, illetve a belső munkában adatgyűjtésre vagy adat-megállapításra gyakran használt alapvető, időszerű, összefoglaló műveknek táruk és osztályok szerint tagolt gyűjteményei.

A táruk segédkönyvtárai a dokumentumokat általában egy példányban gyűjtik.

Az olvasótermi kézikönyvtárakba, illetve az egyéb segédkönyvtárakba nem kerülhetnek ki az archiválási kötelezettség körébe tartozó dokumentumok. E gyűjteményekben csak duplupéldányok helyezhetők el.

Törekedni kell arra, hogy a kötelesepéldányoknak a nyilvános szolgáltatás célját szolgáló másodpéldányai a raktári kiszolgálás útján jussanak el az olvasókhöz. Ennek érdekében a kézikönyvtárakba, segédkönyvtárakba harmad-, negyed- stb. példányokat kell beszerezni.

1. Az olvasótermi kézikönyvtárak és a segédkönyvtárak általános gyűjtőköre

Valamennyi segédkönyvtára szempontjából alapanyagnak minősülő kiadványfajták:

- egyetemes, valamint szak- és értelmező szótárak, terminológiai szótárak, nomenklatúra jegyzékek;
- általános és szaklexikonok, enciklopédiák;
- általános és szakosított életrajzi lexikonok, bio-bibliográfiák;
- névtárak, címtárak, helységnévtárak, adattárak;
- általános és szakbibliográfiák, gyűjteményi katalógusok, kiadványjegyzékek;
- rövidítésjegyzékek;
- atlaszok, szakatlaszok;
- nyelvtani, helyesírási segédkönyvek, átírási szabályzatok, elválasztási segédletek;
- a rokon és segédtudományok alapvető kézikönyvei.

Ha a fenti kiadványtípusok közül Magyarországon bármelyik elektronikus formában jelenik meg, **és a szerzői jog tulajdonosa engedélyezte**, akkor annak elektronikus kötelesepéldányát elérhetővé kell tenni a Könyvtár számítógépes hálózatáról valamennyi szervezeti egység számára, ezért nyomtatott kiadású többes példány a segédkönyvtári használatra csak indokolt esetben szerezhető be. A külföldön megjelent elektronikus dokumentumokból, adatbázisokból is csak egyetlen példány szerezhető be.

2. Az olvasótermi kézikönyvtárak és segédkönyvtárak speciális gyűjtőköre

(a) A Tájékoztató segédkönyvtár gyűjti

- a magyar és külföldi általános lexikonokat és enciklopédiákat;

- a magyar – idegen nyelvű, idegen nyelvű – magyar szótárakat, idegen nyelvek egy- és kétnyelvű szótárait, többnyelvű szótárakat, két- és többnyelvű szakszótárakat, a magyar egynyelvű (etimológiai, nyelvtörténeti, értelmező, táj, rétegnyelvi, szinonima stb.) szótárakból az Általános Olvasóteremmel egyeztetve, többes kihelyezett példányt;
- magyar életrajzgyűjteményeket, életrajzi lexikonokat, válogatva a nemzetközi kurrens és retrospektív életrajzgyűjteményeket, életrajzok bibliográfiáit, (az egyes tudományterületek speciális életrajzgyűjteményeit és életrajzi lexikonjait a megfelelő tudományterülettel egyeztetve többes kihelyezett példányként);
- magyar nemzeti és másodfokú bibliográfiákat (kurrens és retrospektív), repertóriumokat (az egyes időszaki kiadványok repertóriumainak kivételével), szakbibliográfiákat (válogatva, csak az átfogó műveket – mert a szakbibliográfiákat a szakolvasótermekben, illetve az Általános olvasóterem megfelelő szakjánál kell elhelyezni), könyvtári katalógusokat, hungarológiai bibliográfiákat;
- külföldi másodfokú, egyetemes és általános bibliográfiákat, nemzetközi szakbibliográfiák többes kihelyezett példányait (erősen válogatva), időszakikiadvány-bibliográfiák, cikcrepertóriumok többes kihelyezett példányait, mert ezek a Hírlapolvasó gyarapítási profiljába illeszkednek)
- teljességre törekvően a könyvtári katalógusokat;
- külföldi nemzeti bibliográfiák kumulált köteteit, adatbázisait, a szomszéd országok jelentős hungarika-anyagot is feltáró általános bibliográfiáit;
- magyar adattárakat (teljességre törekvően), minél több szakterületet felölelő nemzetközi adattárakat, elsősorban kulturális és politikai jellegű külföldi nemzeti adattárakat, valamint statisztikai adattárakat;
- általános adattárakat, almanachokat és évkönyveket, magyar és nemzetközi címtárakat, topográfiákat, műemlékjegyzékeket, helységnévtárakat, ikonográfiákat, magyar kitüntetések adattárait, kronológiákat, idézet-, rövidítés- és szimbólumgyűjteményeket a megfelelő tudományterülettel egyeztetve többes kihelyezett példányként;
- statisztikai és demográfiai évkönyveket, magyar és nemzetközi történelmi, földrajzi, nyelvi, etnikai, gazdaságstatisztikai térképeket és atlaszokat.

(b) Az Irodalomtudományi olvasóterem kézikönyvtára gyűjti*

* Az Irodalomtudományi és a Történettudományi olvasóterem egyazon térben van, azért a mindkétben szükséges legfontosabb referenz munkák (magyar nyelvű általános és életrajzi lexikonok, könyvtári adattárak többes kihelyezett példányai, a magyar egynyelvű szótárak és az idegen nyelvű szövegek tanulmányozásához szükséges szótárak) az Irodalomtudományi olvasóterem gondozásában a két kézikönyvtár közös állományrészét alkotják.

- az irodalomelmélet terén az irodalomelméleti szaklexikonokat (magyar és külföldi), az összefoglaló jellegű kézikönyveket, egyes részkérdések monografikus igényű feldolgozásait, az irodalom esztétikumát az általános esztétika keretén belül tárgyaló műveket, a műnemek és műfajok általános kérdéseit tárgyaló munkákat, a líra (azon belül a versen), az epika és a dráma specifikumaival foglalkozó tanulmányokat, a retorika és a stilisztika irodalomtudományi vetületeit, a különböző stílusok, irányzatok jellegzetességeit

bemutató műveket, a műfordítás, az irodalmi elemzés és a kritika elméleti alapvetéseit, magyarul vagy a világnyelvek valamelyikén;

- a magyar irodalomtörténet kutatásához szükséges, e tudományág múltját és jelenét egyaránt reprezentatívan képviselő műveket, azaz a tudományos igényű bibliográfiákat (korszak-, műfaj- és személyi bibliográfiák), a magyar és idegen nyelvű irodalmi lexikonokat, a teljes magyar irodalom egy-egy metszetének lexikonszerkezetű összefoglalásait, a magyar irodalomtörténet egészének különböző szintű összefoglalásait, a korszak-, műnem- és műfaj-monográfiákat, a magyar irodalom 20. századi történetén belül a határon túli magyar irodalommal foglalkozó műveket, a magyarországi nemzetiségek irodalmát felmérő áttekintéseket, a gyermek- és ifjúsági irodalom alakulásával foglalkozó munkákat, a magyar irodalomtudomány történetét, kiemelkedő képviselőinek munkásságát szisztematikusan tárgyaló köteteket, a régiók, tájak, települések irodalmi múltját módszeresen tárgyaló tanulmányokat, egy-egy alkotó pályájával, életművével foglalkozó irodalmat (ide sorolva az életrajzi dokumentumokat, családi iratokat, levelezést, naplót közreadó köteteket), vegyes tartalmú tanulmánygyűjteményeket (ha szerzőjük a magyar irodalomtörténet- vagy kritikáírás valamilyen szempontból reprezentatív alakja, illetve többszerzős összeállítások esetén ha maga a könyv karakteres szemléletmódot, tudománytörténeti értéket képvisel), a magyar irodalom és más nemzeti irodalmak vagy akár az egyetemes világirodalom közötti kapcsolatokat elemző értekezéseket, végül a magyar irodalomtörténet bármely részterületén született jelentősebb, idegen nyelvű szakmunkákat, esetenként eredetileg magyarul megjelent művek idegen nyelvű fordításait;
- a magyar szépirodalmi alkotások közül: a nyomtatott magyar irodalom kezdeteit jelentő régi magyar könyvek hasonló kiadásait, a magyar népköltészet és a régi magyar irodalom szövegeit közreadó forráskiadványokat és sorozatokat, vers-, prózai és drámaantológiákat, vegyes összetételű szöveggyűjteményeket, egy-egy író, költő munkásságából a kritikai és összkiadásokat, az összegyűjtött műveket és életmű sorozatokat, széles körű válogatásokat (s ha ilyenek nem jelentek meg vagy beszerezhetetlenek, csak akkor, kiegészítésként egyedi köteteket);
- a világirodalom egyetemes története, valamint más nemzetek irodalmának története területén bibliográfiákat, lexikonokat, a világirodalom, illetve egy-egy nemzeti irodalom történetét összefoglaló, kézikönyv értékű műveket, rész kérdések tudományos igényű feldolgozásait, az irodalomtörténetileg jelentős alkotók munkásságával foglalkozó irodalmat, vegyes tartalmú tanulmányköteteket és magukat a szépirodalmi szövegeket (eredeti nyelven és magyar fordítás/ok/ban), valamint a filológia tárgykörébe tartozó fontosabb kiadványokat;
- a magyar nyelv eredetével, történetével foglalkozó műveket, beleértve a nyelvemlékek szövegkiadásait és a hozzájuk kapcsolódó kommentárokat;
- a határterületek irodalmából a magyar irodalmi élet mindenkori kereteit (irodalmi társaságok, politikai feltételek, cenzúra, az írókat tartósan megosztó "tollharcok", polémiák) bemutató könyveket, (az irodalom és a magyar nyelv tanításával foglalkozó átfogó módszertani kérdéseket tárgyaló művek az Általános olvasóterem pedagógiai részének gyűjtőköré), az irodalom tágabb szellemi környezetét (filozófia, vallás, a társzművészetek vi-

lága, a művelődés intézményeinek története) bemutató összefoglalásokat (elsősorban elméleti műveket, egyeztetve a Történettudományi olvasóteremmel), a kultúratudomány alapvető kézikönyveit és tanulmányait, a néprajz területéről a gyors tájékozódásra alkalmas lexikonokat, a magyar népköltéssel, mese- és mondavilággal foglalkozó irodalmat (válogatva, az Általános olvasóterem néprajz szakjával egyeztetve), kitekintéssel a finnugor nyelvcsaládba tartozó népek folklórája.

(c) A Történettudományi olvasóterem kézikönyvtára gyűjti*

* Az Irodalomtudományi és a Történettudományi olvasóterem egyazon térben van, ezért a mindkétben szükséges legfontosabb referenz munkák (magyar nyelvű általános és életrajzi lexikonok, a könyvtári adattárak többes kihelyezett példányai, a magyar egynyelvű szótárak és az idegen nyelvű szövegek tanulmányozásához szükséges szótárak) az Irodalomtudományi olvasóterem gondozásában a két kézikönyvtár közös állományrészét alkotják.

- a magyar és magyar vonatkozású történettudományi segédkönyveket teljességre törekvően (történeti bibliográfiák, levéltári állomány-nyilvántartások, történeti lexikonok, szótárak és fogalomtárak, kronológiák és életrajzgyűjtemények), az egyetemes történeti tárgyú munkákat válogatva;
- az adattár jellegű, nem az utókor számára készült segédletek közül a világi név- és címtárakat, helynévtárakat, az egész országra vagy részeire vonatkozó topográfiai, földrajzi és statisztikai leírásokat, jogszabálymutatókat, a lakcímjegyzékek közül a budapestieket, az országos foglalkozási életrajzgyűjteményeket (parlamenti almanachok, gazdacímtárak), illetve a megyékhez, városokhoz kapcsolódó biográfiai gyűjteményeket;
- a segédtudományok területén az egész országra, a megyékre és városokra vonatkozó családtörténeti összefoglalásokat, egyes kiemelt családok történetére vonatkozó irodalmat; erősen válogatva a heraldikai, pecsétani, numizmatikai és oklevéltári anyagot, a régészeti művek közül elsősorban egy-egy korszak összefüggő leletanyagának ismertetéseit, régészeti monográfiákat, a fontosabb magyar és egyetemes historiográfiai munkákat;
- a magyar történelemre vonatkozó forráskiadványokat, forráskiadvány-sorozatokat, mind az elbeszélő, mind a levéltári források tekintetében a teljesség igényével, a törvények és rendeletek szövegkiadásait, a gazdaságtörténeti kútfők közül leginkább az évkönyveket, kompaszokat, jelentéseket, a társadalom- és a politikátörténet tanulmányozásához a szociográfiai műveket, politikusok és politikai gondolkodók műveit, beszédeit, levelezését, visszaemlékezéseit, a történeti statisztika szakirodalmát;
- az országrészek, megyék, városok történetével foglalkozó feldolgozásokat és életrajzi monográfiákat, a levéltári évkönyveket, a tudományos igényű intézménytörténeteket, párttörténeteket, az érsekségekre, püspökségekre, rendházakra vonatkozó feldolgozásokat, a birtok- és céhtörténeteket;
- népszerű történeti műveket csak abban az esetben, ha az adott tárgyról nem áll rendelkezésre megfelelő színvonalú feldolgozás;
- az egyetemes történeti könyvanyagból a magyar történeti kutatómunka háttéréül szolgáló világtörténeti vonatkozású korszerű szintéziseket valamennyi világnyelven, korszakbibliográfiákat, forrásrepertóriumokat, kronológiákat, történeti lexikonokat, a források

tekintetében a magyar nyelven kiadott forrásgyűjteményeket, kresztomátiákat és az egyes korszakok politikai gondolkodóinak műveit, politológiai irodalmát;

- az egyes országok története közül az európai nemzetekre, a szomszéd népekre, valamint az Egyesült Államokra és Oroszországra, Indiára, Kínára, Izraelre vonatkozó irodalmat, az egyes államok történetéhez csatlakozó nagyobb földrajzi egységek történeti anyagát, a más országok történetével foglalkozó munkákat, különösen, ha számottevő hungarika vonatkozásuk van.

(d) A Hírlapvasóterem kézikönyvtára gyűjti

- a Magyarországon megjelenő alapvető társadalomtudományi (történettudományi, szép-irodalmi, irodalomtörténeti, nyelvtudományi, valamint könyv- és könyvtártörténeti) folyóiratok még gyarapodó vagy megszűnt évfolyamait, néhány – leginkább keresett – hetilapot, valamint a legfontosabb napilapokat;
- a magyar sajtóval kapcsolatos bibliográfiai feldolgozásokat (megyei sajtóbibliográfiák, sajtóévkönyvek, tematikus bibliográfiák, korszak-repertóriumok és az egyes lapok repertóriumai) (teljességre törekvően, akár kéziratos formában is);
- a magyar sajtótörténeti összefoglaló munkákat, az egyes lapokra vonatkozó irodalmat és más egyéb, a sajtó elméleti kérdéseivel kapcsolatos műveket (teljességre törekvően, akár kéziratos formában is);
- a szomszéd országok sajtóbibliográfiáit, sajtótörténeti kiadványait, tekintettel a jelentős hungarika vonatkozásokra;
- az idegen nyelvű egyetemes sajtótörténetre, az egyes országok sajtójára vagy egyes lapjaira vonatkozó szakirodalmat (erősen válogatva).

(e) Az Általános olvasóterem kézikönyvtára gyűjti

- **az általános segédletek és bibliográfiák közül** a magyar nyelvű általános lexikonokat, enciklopédiákat, a magyar életrajzi lexikonokat (a történelmi értékeket a Történelem-tudományi olvasóterem megfelelő állományegységével összhangban);
- **a tudományos munka** általános vonásait tárgyaló összefoglalásokat; a tudományok rendszerezésével, osztályozásával foglalkozó műveket, a tudományos kommunikáció természetével foglalkozó munkákat, a publikálás szabályait rögzítő segédleteket, a kézirat- és szövegszerkesztés magyar nyelvű kézikönyveit;
- **a tudományos intézményrendszerre** vonatkozó műveket, különös tekintettel a Magyar Tudományos Akadémia tevékenységére, valamint a hazai múzeumok kiadványaira;
- **a filozófia területéről:** a szótár és lexikon fölépítésű, legfontosabb tájékoztatási segédleteket, az összefoglaló áttekintést nyújtó kézikönyveket, a hazai filozófiai élet rangos publikációs fórumának (fórumainak) tartott folyóiratot (folyóiratokat), az egyetemes és a magyar filozófia klasszikus becsű alkotóinak életművét (a külföldiekét magyar fordításban, de esetleg eredeti nyelven is) és a hozzájuk kapcsolódó történeti munkákat, értelmezéseket, a bölcsélet történetének egészére vagy valamelyik fontos részletére vonatkozó irodalmat (magyarul vagy a világnyelvek valamelyikén), a filozófia különböző ágazatainak (logika, etika, esztétika) összegzéseit és legfontosabb múltbeli szövegeit, egy-egy rész kérdést monografikusan feldolgozó tanulmányokat;

- **a pszichológia területéről:** a teljes tudományágat vagy egy-egy részterületét lexikonszerűen bemutató kézikönyveket, fogalommagyarázatokat, szinkron és diakron áttekintéseket; bibliográfiákat; iskolákat, irányzatokat jellemző-elemző műveket, szöveggyűjteményeket; a diszciplína kiemelkedő jelentőségű alkotóinak munkáit, az akadémiai keretek között művelt hazai pszichológia folyóiratát és sokáig évkönyv jellegű kiadványsorozatát, valamint néhány szakág (például: gyermeklélektan, szociálpszichológia, művészetpszichológia) legfontosabb magyar nyelvű szakirodalmát;
- **a vallás területéről:** a vallással egyetemlegesen foglalkozó kézikönyveket, a vallás egészének vagy bármely részterületének irodalmát prezentáló bibliográfiákat, a világvallások alapszövegeinek magyar fordításait és a hozzájuk fűződő kommentárirodalmat, a világvallások tanításait elemző munkák közül a magyarul hozzáférhető klasszikus műveket, korszerű összefoglalásokat, a vallás státuszát betöltő mitológiai rendszerek szisztematikus leírásait, a világvallások, azokon belül a keresztény vallás történetével foglalkozó összefoglaló monográfiákat (a katolikus egyház és a protestáns egyházak magyarországi történetét bemutató áttekintéseket a Történelemtudományi olvasóterem gyűjti);
- **a társadalomtudományok egészével foglalkozó szakirodalomból:** a társadalomtudományok felépítésével, általános metodikájával foglalkozó kézikönyveket, a hazai társadalomtudomány intézményrendszerét, műhelyeit bemutató kiadványokat, évkönyveket, a társadalomtudomány eredményeit a szélesebb közönséggel megismertető magyar nyelvű folyóiratok legkeresettebbjeit;
- **a szociológia területéről:** a tudományág nemzetközi és hazai termését feltérképező bibliográfiákat, lexikon és kézikönyv jellegű összefoglalásokat, a diszciplínát megalapozó klasszikus alkotások magyar fordításait, a hazai vizsgálatok korszerű eredményeit közlő kiadványokat, a különböző szakágak (például családszociológia, szervezetszociológia) speciális kérdéseit összegzően tárgyaló tanulmányköteteket, legalább egy magyar szociológiai folyóiratot, végül pedig a magyar hagyományban kivételes szerephez jutó szociográfiai irodalom java termését, a két világháború között születettektől az időtállóknak ígérkező frissebb munkákig;
- **a statisztika területéről:** elsősorban a Magyarország statisztikai adatait közlő kiadványokat (statisztikai évkönyvek, zsebkönyvek, 1949-től a népszámlálások eredményeit közreadó kötetek, demográfiai évkönyvek), módszertani összefoglalásokat, a hazai statisztikai adatgyűjtés történetével foglalkozó tanulmányokat, valamint a magyar statisztikai, illetve demográfiai kutatások Központi Statisztikai Hivatal jegyezte két folyóiratát. (A Magyarország történelmének tanulmányozásához szükséges, 1945 előtti statisztikai adatforrásokat a Történelemtudományi olvasóterem, az 1945 utáni népszámlálási és demográfiai évkönyveket az Általános olvasóterem kézikönyvtára gyűjti.)
- **a közgazdaság-tudomány területéről:** magyar nyelvű szaklexikonokat, a szakma legalább egy hazai folyóiratát, a tudományág egészét bemutató korszerű összefoglalásokat, irányzatok-iskolák klasszikus alapműveinek magyar fordításait, részterületek monográfiáit, a felsőfokú képzésben fontos szerepet játszó – nem jegyzet jellegű – szakirodalmat;
- **az állam- és jogtudomány területéről:** a magyar nyelvű szakirodalmi termést feltáró bibliográfiákat, a lexikon vagy enciklopédia szerkezetű kézikönyveket, a magyar állam- és jogtudomány reprezentatív folyóiratait, a magyar jogforrások gyűjteményeit (a törté-

neti értékűeket és a kurrens használatra szántakat egyaránt), a jogelméleti, jogfilozófiai irodalom klasszikus alkotásait, a közigazgatás jogtechnikai részével foglalkozó munkákat, a jog speciális területein (például: alkotmányjog, büntetőjog, családjog, munkajog) érvényesülő nemzetközi és hazai gyakorlatot összegzően elemző műveket, jogszabálymagyarázatokat, az egyetemes és magyar jogtörténettel foglalkozó monografikus igényű tanulmányokat, ez utóbbiakat a Történettudományi olvasóterem kézikönyvtárával észszerű munkamegosztásban. (Megjegyzendő, hogy a Történettudományi olvasóterem a magyar jogforrások területéről a Magyar Törvénytár köteteit csak 1948-ig tartalmazza, a további, és kurrens köteteket csak az Általános olvasóterem gyűjti);

- **a pedagógia területéről:** a szakirodalom feltérképezését komolyan vevő bibliográfiákat, magyar nyelvű szaklexikonokat, a hazai pedagógiai kutatások eredményeiről folyamatosan beszámoló periodikumokat, a neveléstudomány magyarul hozzáférhető klasszikus alapműveit és korszerű összefoglalásait, nevelés-lélektani irodalmat, az oktatás általános kérdéseit, valamint a szaktárgyak didaktikáját elemző műveket (némely szaktárgy esetében az idevágó didaktikai szakfolyóiratot is), a gyógypedagógia elveit-módszertanát tárgyaló munkákat, valamint a Történettudományi olvasóterem kézikönyvtárának állományával egyeztetve a magyar pedagógiatörténetre vonatkozó forrásokat és feldolgozásokat;
- **a néprajz területéről:** a magyar néprajztudomány múltjáról számot adó bibliográfiákat, magyar nyelvű szaklexikonokat, a diszciplína legnagyobb időtávra visszatekintő hazai folyóiratát és néhány évkönyv jellegű kiadványsorozatát, az egyetemes néprajz magyarra fordított klasszikus műveit, a néprajzi kutatás elméletével, módszertanával és történetével foglalkozó tanulmányokat, a magyar néprajz különböző szintű összefoglalásait, a történelmi és a mai Magyarország tájegységeinek néprajzát bemutató műveket, a magyar népművészet sajátosságait átfogóan elemző munkákat, a magyar népköltészetet és népmesekincset szemlélő-közreadó gyűjteményeket, a szövegkiadások beszerzésénél az Irodalomtudományi olvasóterem kézikönyvtári állományát is figyelembe véve;
- **a természettudományok területéről:** a természettudományok egészét vagy egy-egy ágát összefoglaló magyar nyelvű lexikonokat, enciklopédiákat, a szakemberek körénél szélesebb közönség számára is érthető, tárgyszerű, megbízható ismereteket közlő kézikönyveket, a felsőfokú képzést szolgálni hivatott monográfiákat, rendszerezéseket, a természettudományok fejlődését, fordulópontjait elemző műveket, valamint a múlt nagy hazai természettudósainak pályájával, munkásságával foglalkozó tanulmányokat;
- **az orvostudomány területéről:** szakszótárakat, szaklexikonokat, az orvostudomány hagyományos szakterületeinek legfrissebb összefoglalásait, a gyógyszerészet és az állatorvos-tudomány kézikönyveit, a nagyközönségnek szánt irodalomból az egészségvédelemmel kapcsolatos munkákat, a nemzetközi és a hazai orvostudomány történetét tárgyaló műveket, jeles hazai orvosok életútjával, tevékenységével, valamint a magyar egészségügy múltjával foglalkozó monográfiákat;
- **a mezőgazdasági szakirodalom köréből:** a mezőgazdasági szakszókincs egy-, két- vagy többnyelvű szótárait, szaklexikonokat, a magyar agrárium közelmúltjáról és jelenéről számot adó adattárakat, a különböző ágazatok (növénytermesztés, kertészet, erdészet, állattenyésztés, halászat, vadgazdálkodás, gyümölcsnevelés) legfontosabb magyar nyelvű

irodalmát, a nem csupán szakembereket érdeklő kérdésekkel igényesen foglalkozó műveket, a mezőgazdaság egyetemes és hazai történetét összefoglaló munkákat;

- **a műszaki és egyéb alkalmazott tudományok területeiről:** műszaki fogalommagyarázatokat (esetleg idegen nyelven is), két- vagy többnyelvű szakszótárakat, szaklexikonokat, a mérnöki munka és a mérnökképzés kézikönyveit, egy-egy iparág, illetve a vendéglátás, a közlekedés és a postaügy korszerű ismereteit nyújtó összefoglalásokat, e területek nemzetközi és hazai történetével foglalkozó monografikus jellegű munkákat;
- **a művészeti tárgyú irodalom köréből:** művészeti lexikonokat, szakbibliográfiákat, a magyar művészettörténet-írás tudományos folyóiratait és egyet a szélesebb közönségnek szánt orgánumi közlő, művészettörténészek elméleti munkáit, külföldi és magyar múzeumok anyagát bemutató összeállításokat, a különböző művészeti technikákat megismertető munkákat, műemléki topográfiákat, az egyetemes és a magyar művészettörténet korszakait tárgyaló monográfiákat, a különböző művészeti ágak (építészet, szobrászat, festészet, iparművészet) történetét összegző kézikönyveket, jeles nemzetközi és hazai alkotóinak munkásságát az albumszerű kiadványoknál gazdagabb ismeretanyaggal prezentáló műveket, a zene-, a színház- és a filmművészet esztétikájával, történetével foglalkozó magyar nyelvű szakirodalom általános tájékozódáshoz szükséges darabjait;
- **a sport tárgyú irodalomból:** adattárakat, szabálygyűjteményeket, a sport nemzetközi és hazai történetére vonatkozó összefoglalásokat;
- **a nyelvtudomány területéről:** a nyelvtudomány segédletei közül a nyelvészeti szakbibliográfiák és nyelvészeti sorozatok; az általános (nyelvfilozófia, nyelvelmélet, összehasonlító nyelvészet, szemiotika) és alkalmazott nyelvészeti területek (nyelvtechnológia, számítógépes nyelvészet, korpusznyelvészet, terminológia, fordítás- és írástudomány, idegennyelv-oktatás) magyar és idegen nyelvű kézikönyveit és összefoglalásait, a jelnyelv, pszicholingvisztika, neurolingvisztika általános összefoglaló műveit; a magyar egynyelvű (általános, értelmező, etimológiai, nyelvtörténeti, táj, rétegnyelvi, szinonima, idegen szavak, helyesírási stb.) szótárakat, magyar – idegen nyelvű, idegen nyelvű – magyar szótárakat; a magyar nyelvtudomány általános, összefoglaló műveit, a magyar nyelvtan rendszerét (hangtan, morfológia, lexikológia, szemantika, szintaktika, frazeológia, pragmatika, textológia, stilisztika és retorika) elemző és rendszerező munkákat; beleértve a geolingvisztika, szociolingvisztika és onomasztika kézikönyveit is; a magyar nyelvművelő irodalom klasszikus darabjait; a magyar helyesírással kapcsolatos összes releváns művet és segédletet; a magyar nyelv eredetével, történetével foglalkozó műveket, beleértve a nyelvemlékek szövegkiadásait és a hozzájuk kapcsolódó kommentárokat; a nyelvcsaládokra vonatkozó szakirodalmat, egy-egy nagyobb idegen nyelv (beleértve a klasszikus görögöt és a latint is) történetét és rendszerét összegzően bemutató áttekintéseket; a magyar nyelvtudomány történetével és kiemelkedő képviselőinek munkásságával foglalkozó monográfiákat;
- **az irodalomtudomány területéről:** a magyar és világirodalmi sorozatokat, antológiákat és szépirodalmi köteteket (összhangban az Irodalomtudományi Olvasóterem szépirodalmi anyagával);
- **a földrajztudomány területéről:** szaklexikonokat, az egyetemes földrajz és Magyarország földrajza különböző szintű összefoglalásait, a földrajzi felfedezések történetével fog-

lalkozó kézikönyveket, híres magyar utazók életét és tevékenységét bemutató monográfiákat.

(f) A Kézirattár és a Régi Nyomtatványok Tára közös segédkönyvtára

A közös segédkönyvtár a két tár, valamint a Régi Magyarországi Nyomtatványok Bibliográfiai Osztály munkájához szükséges segédkönyveket, valamint a kéziratok és régi nyomtatványok kutatóinak munkájához leginkább szükséges segéd- és kézikönyveket gyűjti. A segédkönyvtárat igénybe veszi az MTA keretében működő, kódextörédeket kutató csoport is.

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a közös segédkönyvtár gyűjtőköri csoportjai:

- **a szaklexikonok köréből** különösen: vallás (általában valamint, bibliatudomány, teológia, egyháztörténet, hagiographia, liturgia, monasteriológia, hymnológia, egyházi énekek, patrológia); filozófia; irodalom: világirodalom, nemzeti irodalmi lexikonok (országok szerint), initia gyűjtemények, közmondások; képzőművészet; könyv-, könyvtár-, levéltár; nyomdászat; pedagógia; színművészet; történelem (ókor, középkor, humanizmus), tudománytörténet, zene
- **a névtárak köréből** különösen: egyetemi matriculák, egyházi névtárak, általános névtárak, szerzetesrendek névtárai, egyéb névtárak
- **az életrajzi lexikonok köréből** különösen: írói lexikonok (nemzetközi és nemzetek szerint); egyházi, papi életrajzi lexikonok; szerzetesrendek írói lexikonai; protestáns írói lexikonok; anonym- és pseudonym írói lexikonok
- **a szakbibliográfiák köréből** különösen: bibliakiadások, hagiográfia, teológia, liturgia, egyháztörténet, szerzetesrendek, filozófia és eszmetörténet, gazdaság, hadtudomány, humanizmus, reformáció, irodalomtörténet és nyelvtudomány (nemzetek szerint), klaszika-filológia, írás-, könyv- és könyvtártörténet, nyomdatörténet, jog, művelődéstörténet (iskolatörténet, egyetemtörténet, népkönyvek, kalendáriumok), művészettörténet, pedagógia, szótárak, társadalmi élet, természettudomány (asztronómia, botanika, zoológia, földrajz, kémia, mágia, matematika, orvoslás, tiltott könyvek, történelem (országok szerint) bibliográfiái, személyi és szerzői bibliográfiák
- **történelemtudomány:** heraldika, szfragisztika, genealógia, kronológia és időszámítás, forráskiadványok és okmánytárak, történelmi monográfiák és tanulmányok, Magyarország története, egyetemes történelem (ókor, középkor, humanizmus, újkor), egyháztörténet (általában), szerzetesrendek története, protestáns egyházak története, jogtörténet, művelődéstörténet (iskolatörténet, egyetemtörténet), művészettörténet és ikonográfia
- **kéziratok:** könyvtárak, levéltárak kézirat-katalógusai; szerzői- ill. tematikus kézirat-katalógusok; országok szerinti katalógusok; paleográfia és írástörténet (általában, datált kéziratok, nyelvi ill. területi felosztásban); kéziratban (feldolgozás, kodikológia, rövidítések, grafológia, autográfia); kéziratok ismertetése; illuminált kéziratok (általában és országok szerint); kéziratok hasonmás kiadásban
- **ősnymtatványok:** ősnymtatvány-tudomány; ősnymtatvány-bibliográfiák (nemzetközi és országok szerint); ősnymtatvány-katalógusok (országok szerint); ősnymdák

története (országok szerint); ősnyomtatvány-illusztrációk (általában és országok szerint); ősnyomtatványok ismertetése; ősnyomtatványok hasonmás kiadásban

- **16. századi nyomtatványok** (antikvák): A 16. századi nyomdatörténet általában és országokként, nyomdász-bibliográfiák; szerzői bibliográfiák és 16. századi tematikus kiadványok; 16. századi röplapok, újságok, egylevelesek, népkönyvek; a 16. századi nyomtatványok katalógusai (nemzetközi és országok szerint); antikvák ismertetése; antikvák hasonmás kiadásban
- **nyomdatörténet** (17. századtól): nyomdatörténet általában és országokként; röplapok, újságok, kalendáriumok
- **könyvművészet**: általában és országokként; nyomdászjelvények (országokként); a falmetszés (általában és országokként); a rézmetszés (általában és országokként)
- **könyvtörténet**: a könyvtörténet általában; papírgyártás; a vízjelek (országokként); kötetstörténet (általában és országokként); könyvkereskedelem (általában és országokként);
- **antikvár-katalógusok; bibliofília** (általában, exlibris gyűjtemények országokként); restaurálás
- **könyvtártörténet, levéltártörténet**: általában és országokként
- **könyvtárak katalógusai**: országokként; magánkönyvtárak katalógusai; kiállítási katalógusok; könyvtárak kiadványsorozatai
- **könyvtártudomány**: könyvtártudomány általában; katalogizálás; osztályozás, szakozás; szabványok, rendeletek; folyóiratok, évkönyvek; számítógépismeretek és digitalizálás
- **nyelv- és irodalomtudomány**: magyar irodalom és nyelv (nyelvemlékek, szövegkiadások, hasonmás kiadások, monográfiák, tanulmányok, régi magyar irodalom, újabb kori magyar irodalom); külföldi irodalom; szövegkiadások; hasonmás kiadások; monográfiák; tanulmányok; patológia, ókeresztény irodalom; Biblia kommentárok; liturgia; ókori irodalom; középkori irodalom; humanizmus; újabb kori irodalom.

(g) A Térképtár segédkönyvtára

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a Térképtár segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- térképtörténeti kiadványok
- helységnévtárak (a jelenlegi hivatalos magyar, illetve az utódállamok kiadásában megjelentek), európai történeti helységnévtárak
- térképészeti, földrajzi szakbibliográfiák, szaklexikonok, címtárak
- a térképészet elmélete és gyakorlata tárgykörében keletkezett kiadványok
- a földrajz és történeti földrajz tárgykörébe tartozó kiadványok

(h) A Zeneműtár segédkönyvtára

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a Zeneműtár segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- a magyar és egyetemes zenetörténet egy-egy zeneművésznének életművére vonatkozó könyvek, műjegyzékek, speciális hagyatékok

- a következő szakterületek szakirodalma: általános zenetörténet, magyar zenetörténet, egyes népek zenetörténete; magyar népzene, külföldi népzene; esztétika, kritika, szociológia, zenepolitika; zeneelmélet, hangszerelés, partitúraolvasás, vezénylés; középkori zene, egyházi zene, színpadi és filmzene (beleértve az operaházak, színpadi együttesek történetét), könnyűzene, jazz, magyarnóta; hangszeres zene, hangversenykalauzok; hangszerek, hang, vokális zene; általános ének- és zenepedagógia; zenei intézmények, társulatok története;
- zenetörténeti forráskiadványok, facsimile gyűjtemények
- zenei és társművészeti lexikonok, szótárak, címjegyzékek
- zenei gyűjtemények katalógusai, zenei bibliográfiák, diszkográfiák, mikrofilmjegyzékek
- magyar zenei folyóiratok, külföldi zenei folyóiratok utolsó két évfolyama

(i) A Színháztörténeti Tár segédkönyvtára

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a Színháztörténeti Tár segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- a színműirodalom magyar nyelven megjelent, valamint magyar vonatkozású, idegen nyelvű dokumentumai; az idegen nyelvű színműirodalom eredeti nyelven megjelent dokumentumai (ez utóbbiakat a gyarapítás forrása szerint kizárólag ajándékként)
- a színházművészet és a színháztudomány hazai és válogatott külföldi szakirodalma, adattárjai, bibliográfiái, lexikonjai a színház- és színészetelmélet, a színház- és színésztörténet, a drámaelmélet és drámatörténet, a drámapedagógia, a bábművészet, a színházi szervezetek, a színházgazdaság, a színházi jog, a színházesztétika, a színház-szociológia, a színészképzés, a színikritika, a népi színjátszás, a műkedvelő színjátszás, a scenika, a díszlet- és jelmeztervezés, színházépítészet témakörében
- az előadóművészeti határterületek alapvető fontosságú dokumentumai
- a Tár szakmai tevékenységéhez, dokumentumtípusainak feldolgozásához szükséges, elsősorban összefoglaló szintű műveket, erősen válogatva: különösen az irodalomtudomány, irodalomtörténet, történettudomány, komparatisztika, művelődéstörténet, művésztörténet, néprajz, kulturális antropológia, esztétika, zene- és filmművészet, fotóművészet, képző- és iparművészet, építészet, pszichológia, szociológia, muzeológia, könyvtártudomány témakörében

(j) A Kisnyomtatványok és Fényképek Tára segédkönyvtára

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a Kisnyomtatványok és Fényképek Tára segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- a Tár gyűjtőkörébe tartozó dokumentumtípusok bibliográfiái, adattárjai, egyes szerzőkről szóló monográfiák, bibliográfiák, címtárak
- plakátokra, sokszorosított grafikákra, képeslapokra, reklámokra vonatkozó szakirodalom
- plakát-, képeslap-, reklám-albumok
- a magyar képzőművészet, építőművészet összefoglaló művei, egyes szerzőkről szóló monográfiák

- Magyarország történetére vonatkozó szakirodalom, különös tekintettel 1711 utáni korszakok, kiemelkedő történelmi események monográfiáira
- családtörténeti munkák, genealógiai szakkönyvek, temetőskultúra, belpolitika és a választások története
- cég- és ipartörténet
- a magyar és az egyetemes fotótörténettel kapcsolatos szakirodalom
- kézikönyvek, kéziratok vagy bármely módon sokszorosított, valamint elektronikus dokumentumok, adathordozók, amelyek a Tár gyűjtőkörébe tartozó dokumentumokkal kapcsolatos információkat tartalmaznak és értelmezésüket elősegítik.

(k) A Történeti Interjúk Tárának segédkönyvtára

A valamennyi segédkönyvtárra irányadó kiadványfajtákon túlmenően a Történeti Interjúk Tára segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- filmtörténet, filmművészet
- médiatörténet
- magyar történelem

(l) Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény

A Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK) keretében megalapított Európai Könyvtörténeti Gyűjtemény (EKGY) állománya a KSZK állományából és az OSZK Törzsgyűjteményének állományában lévő külföldi, nem-hungarikum kiadványok kihelyezésével alakult ki.

A gyűjtemény a KSZK és a tári segédkönyvtárak (elsősorban az RNYT) gyűjtési szempontjainak összehangolásával fejlődik. Egyes kiadványok egyeztetés után kerülnek kihelyezésre.

Tágabb értelemben az Európai Könyvtörténeti Gyűjteményt a KSZK, a tári segédkönyvtárak, valamint a Törzsgyűjtemény idevágó anyaga alkotják, amelyről a Gyűjtemény közös, virtuális katalógusa tájékoztat.

Az EKGY gyűjtőkörébe tartozó szakterületek:

- Az írásbeliség, a könyves kultúra jelene és története
 - írás, paleográfia, írástörténet
 - a kéziratok könyv, kódex története
 - papír, papírgyártás története
 - könyvnyomtatás, nyomdásztörténet
 - könyvművészet, illusztráció, könyvkötés és történetük
 - könyvkiadás, könyvkereskedelelem és történetük
 - időszakos sajtó és története, újságírás
 - cenzúra
- Könyvtártörténet, a könyvtárügy története, olvasástörténet
- Határterületek
 - kommunikáció, tömegkommunikáció története, médiatörténet
 - művelődéstörténet

- A szakterületek segédkönyvei
 - enciklopédiák, szaklexikonok
 - szakbibliográfiák, referáló lapok, adatbázisok
 - könyvtári katalógusok

A KSZK-EKGY a fenti szakterületekre vonatkozó szakirodalmat gyűjti, nem tartoznak a gyűjtőkörébe a könyvtörténet muzeális értékű, jelentős emlékei, valamint ezek hasonmás kiadásai.

Az idevágó külföldi hungarikumok elsődlegesen az OSZK gyűjtőkörébe tartoznak, többes példányuk bekerülhet a KSZK állományába is.

m) A Ciszterci Műemlékkönyvtár segédkönyvtára

AZ OSZK – Ciszterci Műemlékkönyvtár történetileg kialakult állománya a Zirci Apátság, ill. a Ciszterci Rend tulajdona, kezelője, szakmai felügyelője és működtetője az Országos Széchényi Könyvtár. A történetileg kialakult, általános gyűjtőkörű könyvtár profilját az OSZK Gyűjtőköri Szabályzata nem részletezi, az OSZK támogatásával épülő segédkönyvtár gyűjtőkörét azonban közöljük.

A Ciszterci Műemlékkönyvtár segédkönyvtárának gyűjtőköre:

- a régi könyvekkel (feldolgozásukkal, állományvédelmükkel, restaurálásukkal) kapcsolatos kézikönyvek és módszertani jellegű kiadványok,
- egyetemes és magyar művelődéstörténet (válogatva),
- magyar történelem (elsősorban művelődéstörténeti vonatkozású, válogatva),
- helytörténeti szakirodalom: Zirc és Magas-Bakony tárgykörében.

A segédkönyvtárt a helytörténeti kutatásokhoz szükséges, legfontosabb történeti, könyv- és könyvtártörténeti, helyismereti időszak kiadványok egészítik ki.

A 2011. március 18-án készült szabályzat módosított változata.

2015. június 15.

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARICA

F-27/2015 számú főigazgatói utasítás

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

A Könyvtári Intézet keretében működő

**Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjtőköri
szabályzata**

A Könyvtári Intézet keretében működő

Könyvtártudományi Szakkönyvtár gyűjtőköri szabályzata

1. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár funkcióját és gyűjtőkörét meghatározó jogszabályok és egyéb dokumentumok

A Könyvtári Intézet keretében működő Könyvtártudományi Szakkönyvtár (KSZK) a könyvtár- és tájékoztatástudomány, a könyvtári és információszolgáltatási tevékenység, valamint a könyvtárinformatika szakterületén nyújt könyvtári és információs szolgáltatásokat, az 1997. évi CXL. törvény 60. § (3) bekezdés b) pontjában előírt központi szolgáltatásként, továbbá gondozza az európai könyv- és könyvtörténet egyetemes szakirodalmi bázisát.

Funkcióját és gyűjtőkörét az említett jogszabály mellett a következő dokumentumok határozzák meg:

Az Országos Széchényi Könyvtár alapító okirata II.

„A Könyvtári Intézet a könyvtáraknak és a könyvtári rendszernek a következő szakmai szolgáltatásokat nyújtja:

... b.) könyvtártudományi szakkönyvtár működtetése és információs tevékenység...”

Az Országos Széchényi Könyvtár szervezeti és működési szabályzata 4.7.2.3:

„Az osztály feladatai:

- a.) Építi a könyvtártudományi gyűjteményt, és erre alapozott könyvtári és információs szolgáltatásokat tart fenn, illetve biztosítja a könyv-, sajtó- és könyvtártörténeti, valamint könyvtárelméleti kutatások szakirodalmi forrásbázisát
- b.) Részt vesz a könyvtárközi dokumentumszolgáltatásban
- c.) Szakirodalmi tájékoztatást nyújt a gyűjtemények és külső források alapján. ...”

2. A KSZK gyűjtőkörének tartalma és főbb területei

A KSZK gyűjteményét a következő feladatok ellátása érdekében fejleszti:

- a) a hazai könyvtár- és tájékoztatástudományi kutatás és fejlesztés, valamint a könyv- és könyvtártörténeti kutatás szakirodalommal való ellátása,
- b) a könyvtári munka végzéséhez, korszerűsítéséhez szükséges szakirodalom szolgáltatása,
- c) a könyvtárosok képzéséhez és továbbképzéséhez szükséges szakirodalom szolgáltatása,
- d) a Könyvtári Intézet egyéb osztályain folyó munka támogatása segédkönyvtári irodalommal.

A KSZK gyűjteményének fejlesztését az Országos Széchényi Könyvtár (a továbbiakban: OSZK) gyűjtőköri szabályzatával és állománygyarapító munkájával összehangoltan, egyeztetve végzi.

A KSZK gyűjtőkörének tartalma felöleli a széles értelemben vett könyvtár- és tájékoztatástudomány és könyvtörténet egészét. Az átfogó témakörök és azon belül részletesebben kifejtve a gyűjtési területek a következők:

Témakörök	Gyűjtési területek
Könyvtártudományi segédkönyvek	Szakszótárak, osztályozási rendszerek, tárgyszójegyzékek, rövidítésjegyzékek Lexikonok, címtárak, minervák, statisztikák Bibliográfiák, referáló lapok, adatbázisok
Az írásbeliség, a könyves kultúra jelene és története	Írás, paleográfia, írástörténet Papír, papírgyártás története Kéziratos könyv, kódexek Könyvnyomtatás, nyomdászattörténet Könyvművészet, illusztráció, könyvkötés és történetük Könyvkiadás, könyvkereskedelem és történetük Időszaki sajtó és története, újságírás Cenzúra E-könyvek és e-folyóiratok kiadása
Könyvtár- és tájékoztatástudomány, könyvtártörténet	Könyvtártudomány, könyvtártan, információelmélet, tájékoztatástudomány, bibliometria és történetük Könyvtártörténet, a könyvtárügy története, olvasástörténet Könyvtárosok életrajza
Könyvtár- és tájékoztatásügy	Nemzetközi könyvtárügy, együttműködés Az egyes országok könyvtárügye, könyvtári rendszere Könyvtárpolitika, a könyvtárügy jogi szabályozása Könyvtári szabványosítás Könyvtárstatisztika Központi szolgáltatások Könyvtárosegyesületek Könyvtárosképzés és továbbképzés Könyvtárosi hivatás
Könyvtárak, tájékoztatási intézmények, a könyvtári ellátás rendszere	Különbféle könyvtártípusok Hátrányos helyzetű csoportok könyvtári ellátása
Könyvtártechnika	Könyvtárépítés, berendezés Az audiovizuális technika, reprográfia, mikrofilmtechnika könyvtári alkalmazása, könyvtári digitalizálás A távközlés könyvtári vonatkozásai A könyvtárak számítógépesítése, információtechnológia
Könyvtári munkaszervezet	Szervezeti és működési szabályzat Könyvtárvezetés, menedzsment, munkaszervezés A könyvtári munka hatékonysága, gazdaságossága A könyvtári munkafolyamatok elemzése, normázása

	Könyvtári gazdálkodás Személyzet Munkakörülmények
Könyvtári állomány	Az állomány alakítása, gyűjteményszervezés Az állomány elemzése, használata Az állomány nyilvántartása, raktározása, ellenőrzése
Könyvtári feldolgozó munka	Leíró katalogizálás Tárgyi feltárás, könyvtári osztályozás, információkereső nyelvek
Állományvédelem	
Olvasószolgálat	Könyvtárhasználat, használati szabályzat Könyvtári szolgáltatások, kölcsönzés A használói szokások vizsgálata, igénykutatás Olvasás, bibliopszichológia, olvasáskutatás, könyvtárszociológia A használók képzése Könyvtárpropaganda, kapcsolatszervezés
Könyvtári tájékoztatás	Információs szolgáltatások Információkeresési rendszerek Az egyes tudományterületek szakirodalmi információs ellátása, a szakirodalmi ellátottság vizsgálata A könyvtári tájékoztatás formái (bibliográfia, referenz, irodalomkutatás, referálás, témadokumentáció stb.)
Dokumentumtípusok és gyűjteményeik, dokumentumtipológia	
A szerzői jog könyvtári vonatkozásai	
Határterületek	Tudomány, tudománymetria, terminológia, kommunikáció, tömegkommunikáció, kultúra általában, közgyűjtemények, oktatásügy, számítástechnika, infokommunikáció, médiakommunikáció

3. A gyűjtés általános elvei:

A KSZK a 2. pontban meghatározott témakörök közül a *könyvtártudományi* témakörökben:

- teljességre törekvően gyűjti a területi hungarikumnak minősülő (a továbbiakban: hazai) dokumentumokat, hordozójuktól függetlenül,
- válogatva szerzi be a hazai kéziratokat,
- válogatva, az OSZK-val egyeztetve gyűjti a nyelvi, személyi és tartalmi hungarikumnak minősülő, külföldi, idegen nyelvű dokumentumokat (a továbbiakban: külföldi dokumentumok),

- a témakör megfelelő bemutatására törekedve, egyetemes jelleggel, értékelő válogatással gyűjti a hungarikumnak nem minősülő, külföldi nyomtatott dokumentumokat (a továbbiakban: külföldi dokumentumok),
 - a segédkönyvtári jellegű általános irodalmat (szótárak, adattárak, lexikonok stb.) erős válogatással gyűjti,
 - a határterületeken a kézikönyvekre és a referenzművekre korlátozza a gyűjtést.
- A könyv- és könyvtártörténeti műveket a KSZK értékelően válogatva szerzi be.
A gyűjtött dokumentumok köréről, a gyűjtés módjáról és forrásairól bővebben lásd a 4. pontban.

A szakterület dokumentumellátása (kölcsonzés és dokumentumszolgáltatás) érdekében a KSZK

- a hazai dokumentumokat általában több példányban gyűjti;
- a Könyvtári Intézet (és jogelődje: A Könyvtártudományi és Módszertani Központ) által kiadott dokumentumokból 3 példányt (egy példány kötelezően nem kölcsönözhető, az intézet tevékenységének illusztrálására, dokumentumainak archiválására szolgál);
- az OSZK kiadványaiból 1-3 példányt;
- az egyéb könyvtárak, illetve kiadók kiadványaiból 1-2 példányt (a keresett dokumentumokat – pl. a könyvtárosképzésben használt jegyzeteket, kötelező irodalmat – az igényeknek megfelelő több – 5-10 – példányban is beszerezheti);
- a külföldi dokumentumokat egy példányban gyűjti;
- általában egy példányban gyűjti a nem nyomtatott vagy sokszorosított, illetve az irattári jellegű dokumentumokat;
- lehetőségeihez mérten az igényeknek megfelelő példányszámban szerzi be a Könyvtári Intézet munkatársai számára az osztályok segédkönyvtáraiban elhelyezett, munkaeszközül szolgáló segédleteket (segédkönyvtári jellegű dokumentumok, közlönyök, szabványok, határterületi kézikönyvek, amelyeket munkapéldányként vagy tartós kölcsönzéssel bocsát az érintettek rendelkezésére).

A KSZK a dokumentumok nyelvét illetően nem tesz korlátozást, de a magyaron kívül állományát elsősorban a világnyelveken (angol, német, francia, orosz, spanyol), illetve az európai népek nyelvén megjelent dokumentumokkal gyarapítja (különös tekintettel a közép-európai nyelvekre).

A dokumentumokat a KSZK eredeti példányban gyűjti. A KSZK a műről másolatot készíthet, ha az jövedelemszerzés vagy jövedelemfokozás célját közvetve sem szolgálja, és az Szjt.-ben megfogalmazott céllal történik.

Különlenyomatot a KSZK csak akkor gyűjt, ha az eredeti nincs az állományában.

A KSZK eseti jelleggel gyűjt szigorúan véve könyvtári dokumentumnak nem minősülő, a könyvtárak népszerűsítése érdekében készített tárgyakat (pl. jelvények, táskák, kitűzők, zászlók, trikók, léggömbök stb.) is.

A KSZK gyűjteménye törzsgyűjteményből (könyvek és időszaki kiadványok) és több kisebb, részben már nem vagy csak eseti jelleggel gyarapodó különgyűjteményből (IFLA letéti gyűjtemény, fotók, könyvtárismertető, könyvtári nyomtatványok, lapkivágatok) áll.

A könyvtörténet muzeális értékű, jelentős emlékeit az OSZK gyűjti.

4. A gyűjtött dokumentumok köre, a gyűjtés módja és forrása

A KSZK állományát a következő forrásokból gyarapítja:

- vétel útján (kölségvetési támogatásból származó állománygyarapítási keretet felhasználva, valamint pályázati és egyéb támogatási lehetőségek kiaknázásával),
- hazai és külföldi könyvtárakkal létesített közvetlen cserekapcsolatok révén,
- az OSZK gyarapítási osztályának csereszolgálata segítségével,
- a kötelezpéldányokból való részesedés útján (a KSZK ún. utóválogató könyvtár),
- ajándékozás útján.

A gyarapítási keret felhasználásában előnyt élvez a könyvek, az időszakos kiadványok és az elektronikus hordozón megjelent referenz-eszközök beszerzése.

dokumentumtípus	gyűjtőkör	gyűjtés módja	Gyűjtés forrása
könyvként kezelt dokumentumok (könyvek, broszúrák, tankönyvek, jegyzetek, oktatási anyagok, szabványok)	főgyűjtőkör	a hazai dokumentumok: teljességre törekvően, a külföldi dokumentumok: értékelően válogatva	vétel, saját csere és OSZK-s nemzetközi csere, ajándék, hagyaték, kötelezpéldány
időszakos kiadványok (hetilapok, folyóiratok, évkönyvek, munkatervek és jelentések, időszakos konferenciák anyagai)	főgyűjtőkör	a hazai dokumentumok: teljességre törekvően, a külföldi dokumentumok: értékelően válogatva	vétel, saját csere és OSZK-s nemzetközi csere, ajándék, hagyaték
(sokszorosításra nem került) szakdolgozatok, disszertációk, TDK és egyéb pályázatok dolgozatai ¹	főgyűjtőkör	a hazai felsőoktatási intézmények könyvtári tanszékeire benyújtott szakdolgozatok értékelően válogatva; tudományos fokozat elnyeréséhez készített disszertációk és téziseik	ajándék

¹ Az elektronikus formátumban közzétett szakdolgozatokat a KSZK szerzi be és tárja fel, és az OSZKDK őrzi.

		teljességre törekvően; a tudományos diákköri, illetve egyéb tudományos pályázatokra benyújtott dolgozatok értékelően válogatva	
elektronikus dokumentumok (fizikai hordozón és online hozzáférhető formában; például e-folyóiratok, adatbázisok, multimédia-dokumentumok, a hálózatról letöltött és a nyomtatott dokumentumok mellékleteiként kiadott elektronikus dokumentumok)	főgyűjtőkör	a hazai dokumentumok: teljességre törekvően, a külföldi dokumentumok: értékelően válogatva	vétel, csere, ajándék, köteleespéldány
kéziratok (köztük a történeti kutatás szempontjából fontos irattári jellegű, esetenként csak csoportosan feltárható gépiratos dokumentumok, például könyvtári szervezetek, könyvtárügyi irányító szervek irattári jellegű dokumentumai, könyvtárpolitikai dokumentumok, szakmai vitaanyagok, döntés-előkészítő dokumentumok)	mellégyűjtőkör	értékelően válogatva, megállapodás alapján	Ajándék
IFLA-konferenciái anyagok	mellégyűjtőkör	a nyomtatott és CD-ROM-on közreadott, az IFLA	--

		clearinghouse-ban őrzött dokumentumok gyűjteménye nem gyarapodik; a friss anyag online érhető el	
útijelentések (gépiratban)	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény nem gyarapodik	--
fordítások (gépiratban)	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény nem gyarapodik	--
könyvtárismertető, kalauzok, használati szabályzatok	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény hazai és külföldi nyomtatott anyaggal eseti jelleggel gyarapodik	ajándék
könyvtári aprónyomtatványok, ügyviteli nyomtatványok és propagandaanyagok (plakátok, meghívók, röplapok stb.)	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény eseti jelleggel gyarapodik	ajándék
lapkivágatok, mikrofilmek	mellékgyűjtőkör	az állomány pótlására és dokumentációs feldolgozás céljára	magyar és esetenként külföldi cikkek és tanulmányok másolatai az OSZK és más könyvtárak állományából
fényképek (magyar és külföldi rendezvényekről, könyvtáráépületekről, magyar könyvtárosokról)	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény eseti jelleggel gyarapodik	ajándék
audiovizuális dokumentumok (hangfelvételek, filmek, diaképek)	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény eseti jelleggel gyarapodik	vétel, ajándék
a könyvtárat népszerűsítő tárgyak	mellékgyűjtőkör	a gyűjtemény eseti jelleggel gyarapodik	ajándék

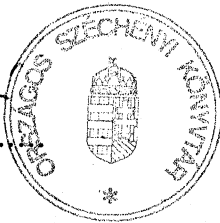
4. Záró rendelkezések

E szabályzat az aláírást követő napon lép hatályba. Jelen szabályzatot hatályba lépését követő 5 napon belül az OSZK belső honlapján elérhetővé kell tenni és a Szabályzat megjelenéséről, elérhetőségéről és hatálybalépéséről az OSZK minden munkatársát tájékoztatni kell.

Budapest, 2015. július...:

Dr. Tüske László
főigazgató

322 fD
2015. 07. 01

6. sz. melléklet: DOKUMENTUMTIPOLÓGIAI DÖNTVÉNYTÁR

Az Országos Széchényi Könyvtár gyűjteményeiben előforduló dokumentumtípusok részletes leírása a következő adatokkal:

- a dokumentumtípus megnevezése
- a gyűjtés időhatásra (ha van)
- a dokumentumtípus könyvtáron belüli gyűjteményi helye
- a gyűjtendő példányszám
- jelzés a Magyar Nemzeti Bibliográfiába kerülésről

A döntvénytár folyamatosan gondozandó táblázat. Összeállítását, illetve módosítását munkacsoport végzi, olvasható változata szabadon elérhető a Könyvtár belső hálózatán.

1. sz. Függelék:

Megállapodás a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárával

kapott: Lisen 11.
Kosztolányi pl.
Igazgató

Sajtó

162. sz.: 117/2003

Megállapodás

az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) és
a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára (DEENK) között
kötelezpéldányként beérkező műszaki dokumentumtípusok gyűjtéséről, feldolgozásáról,
szolgáltatásáról és archiválásáról

1. Az OSZK-ba kötelezpéldányként vagy más úton (ajándék, csere stb.) beérkező hungarikumnak minősülő kisnyomtatványok közül az un. használati műszaki dokumentumok alábbi típusainak
 - alkatrész-katalógus
 - gépkönyv
 - gyártmányismertető
 - gyártmányleírás
 - javítási utasítás
 - kezelési/karbantartási utasítás
 - műszaki előírás
 - számítógépes "felhasználói kézikönyvek", "segédletek", amelyek önállóan nem kerülnek könyvkereskedelmi forgalomba, csak és kizárólag a program/programcsomag tartozékaiként terjesztik
 - szakgrafika/grafikus műszaki dokumentum
 - szerelési utasítás
 - üzembehelyezési utasításnemzeti könyvtári kezelését a DEENK látja el.
2. Az 1. pont szerinti dokumentumokat az OSZK Kisnyomtatványtára válogatja ki és juttatja el a Kötelezpéldány Szolgálatnál gyűjtött és szállításra előkészített debreceni kötelezpéldánysor tárolási helyére.
3. A Gyűjtőköri (vagy egyéb) Szabályzatok jelen Megállapodás szerinti módosításáról az intézmények maguk gondoskodnak.
4. Jelen Megállapodással a tárgyban 1981. március 4-én kelt Feljegyzés hatályát veszti.
5. Jelen Megállapodás 2003. január 1-én lép hatályba.

Budapest, 2003. január 6.

dr. Monok István
főigazgató
Országos Széchényi Könyvtár

dr. Virágos Márta
főigazgató
Debreceni Egyetem
Egyetemi és Nemzeti Könyvtár

ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR	
2008 JÚL 14.	
Ikt.sz.: 1027/K	Előirat sz.:
Ig.sz.: 173	Irat száma: 3.2

Megállapodás

OSZK 1027/K/2008
 ny. n. 232/M/2008
 OFI-520/2008
 173/H/2008.OPKM Jg.

A megállapodás célja, hogy az iskolarendszerű oktatás programjaihoz – úgymint óvodai, általános iskolai, középiskolai programok, beleértve a szakképzés, az alapkü művészeti oktatás, a nyelvtanítás, a beszédjavító tanfolyamok és a nevelési tanácsadáshoz kapcsolódó terápiás gondozások – készült dokumentumok (a továbbiakban: közoktatási tankönyvek) kezelésében főnnálló párhuzamosságokat megszüntesse, egyúttal biztosítsa a nemzeti bibliográfiai számbavételt és az archiválást, valamint javítsa a pedagógusok dokumentumellátását.

1. Az Országos Széchényi Könyvtár (továbbiakban OSZK) és az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet – Országos Pedagógiai Könyvtár (továbbiakban OPKM) megállapodik a kötelezpéldányként beérkező, a közoktatásban használt tankönyvek, tanári kézikönyvek és más oktatási segédletek gyűjtéséről, megőrzéséről, feldolgozásáról, szolgáltatásáról.
2. 2008. január 1-jétől az 1. pontban felsorolt dokumentumok gyűjtőhelye az OPKM. A beérkező kötelezpéldányokból két példányt az OSZK az OPKM számára küld el. Az 1. pontban meghatározott dokumentumok körébe tartozó hagyományos és elektronikus kiadványok típusait a Megállapodás 1. melléklete határozza meg. A Megállapodás a 2008-ban és utána megjelent közoktatási tankönyvekre vonatkozik.
3. Az 1. mellékletben felsorolt kiadványtípusokat 2008. január 1-jétől az OSZK nem gyűjti.
4. Az OPKM a kapott két kötelezpéldány egyikét archiválja, a másikat nyilvános könyvtári szolgáltatásainak ellátására használja fel.
5. Az archiválás nemzeti könyvtári feladatának tartalmát a Megállapodás 2. mellékletében található Szabályzat részletezi. Ennek alapján az OPKM elkészíti saját szabályzatát, amelyet véleményezésre eljuttat az OSZK-nak. Az OSZK a kidolgozott szabályzatot – egyetértése esetén – aláírással igazoltan jóváhagyja.
6. Az OPKM a kötelezpéldányok archiválásáról, az állomány gyarapodásáról, feldolgozásáról és használatáról évente beszámolót készít az OSZK-nak. Az OSZK joga van a kötelezpéldányok OPKM-beli kezelését, archiválását rendszeresen ellenőrizni.
7. A kötelezpéldányokat az OSZK Kötelezpéldány Szolgálata fogadja, majd az OPKM-hez irányítja.
8. A be nem küldött kötelezpéldányokat az OSZK Kötelezpéldány Szolgálata reklamálja.
9. A tankönyvkiadók számára a pályázati igazolásokat az OSZK azt követően állítja ki, hogy az OPKM-mel együttműködve elvégezte a kiadványlisták hasonlítását.
10. A kiadványoknak az OSZK-ból történő elszállításáról az OPKM gondoskodik.
11. Az OPKM végzi a közoktatási tankönyvek bibliográfiai számbavételét, igény esetén – további megállapodás alapján – készíti e kiadványok kurrens nemzeti bibliográfiáját.
12. Jelen Megállapodás 2008. május 1-jén lép hatályba, és határozatlan időre szól.

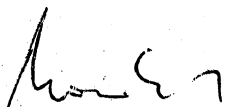
IRATTÁRBA!

2008-07-14

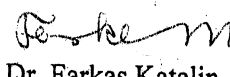
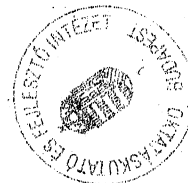
13. Jelen megállapodást a felek hat hónapi határidővel felmondhatják úgy, hogy a megállapodás felbontása csak a felmondást követő év január 1. után megjelent tankönyvek archiválásának megváltoztatására vonatkozhat.

14. A megállapodás nem megfelelő teljesítése esetén a felek egyeztető eljárás keretében rendezik a felmerült kérdéseket.

Budapest, 2008. május 7.

Dr. Monok István
főigazgató
Országos Széchényi Könyvtár

Dr. Farkas Katalin
főigazgató

Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet

Dr. Varga Katalin
igazgató

OFI-Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum

2. sz. Függelék 1. sz. melléklete
A közoktatási tankönyvek körébe tartozó kiadványtípusok

Kiadványtípusok:

- tankönyv, szöveggyűjtemény
- munkafüzet, feladatlap, vaktérkép
- iskolai képlet- és táblázatgyűjtemény
- iskolai szakköri kiadvány
- közoktatásban használatos nyelvkönyv, nyelvtankönyv
- közoktatásban használatos zenei tankönyv, énektankönyv (kivéve a zenei szakoktatás céljára szolgáló kiadványokat: hangszeriskolák, szolfézs-könyvek)
- szakképző (szakmunkás- és technikusképző) iskola tankönyve, tananyaga
- tanári segédkönyv, kézikönyv
- módszertani tájékoztató, tantárgy-pedagógiai útmutató
- tanmenet, központi és helyi tanterv, tanrend, órarend, tantárgyi tematika stb.
- feladatgyűjtemény, versenyfeladat, javítókulcs
- vizsgakérdések (tesztek, tételek), vizsgarend, vizsgakövetelmények
- érettségi-felvételi előkészítő anyag, útmutató, segédlet
- pedagógiai program
- tanulmányi versenyek anyaga

A fenti kiadványtípusok bármely formátuma (nyomtatott, audiovizuális és elektronikus) a gyűjtőkori megállapodás körébe tartozik.

2. sz. Függelék 2. sz. melléklete
A kötelezpéldányok archiválása
A nemzeti könyvtári feladat tartalma

SZABÁLYZAT

2008. március 4.

1. A szabályozás alapját képező jogszabályi előírások

1.1 3/1975. KM-PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (leltározásáról) és az állományból történő törlésről

A könyvtár általában köteles az állománya megőrzéséről gondoskodni.

A megőrzés szempontjából meg kell különböztetni a tartós, illetve a végleges megőrzési – azaz archiválási – kötelezettséggel állományba vett dokumentumokat.

A könyvtár megőrző – archivális – feladatának megfogalmazását a 3/1975. KM-PM együttes rendelet a következőképpen tartalmazza:

„15. § (4) A könyvtár megőrző feladatán a tudományos, történeti kutatások szempontjából jelentős, a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott dokumentumoknak az állományban való végleges megtartását kell érteni.”

Míg a tartós megőrzésre állományba került dokumentumok indokolt esetben törölhetők az állományból, a végleges megőrzési (archiválási) kötelezettséggel állományba kerültek nem. Az olyan dokumentumokat, amelyekkel kapcsolatban a könyvtárnak megőrző feladatot kell ellátnia – azaz archiválnia kell – legalább egy példányban mindenképpen meg kell tartania az állományban.

1.2 60/1998. kormányrendelet a kötelezpéldány-szolgáltatásról

A 60/1998. kormányrendelet 13. § (1) kimondja, hogy az OSZK egy kötelezpéldányt archiválni köteles (kivéve a Magyar Filmintézetnek, a Magyar Szabványügyi Testületnek és Magyar Szabaddalmi Hivatalnak szolgáltatott kötelezpéldányokat, amelyeket a nevezett intézmények archiválnak), azaz a végleges megőrzés szándékával kell állományban tartania.

1.3 22/2005. NKÖM-rendelet

A 22/2005. NKÖM-rendelet 1. § (2) f) pontja értelmében az OSZK által archivált kötelezpéldány – vagyis a gyűjteménybe kerülő két példány egyike – muzeális könyvtári dokumentumnak számít.

2. Kötelezpéldány mint muzeális dokumentum

2.1 Az archivált kötelezpéldány kezelésének szabályai

A Gyűjtőköri Szabályzat 2. §-ában sommásan szerepel a megőrzési (archiválási) kötelezettség mint nemzeti könyvtári feladat.

A feladat tartalmát a 22/2005. rendelet figyelembevételével fogalmazzuk meg. Ennek alapján az OSZK

- minden sajtótermék beszolgáltatott kötelespéldányának egy példányát archiválja, azaz végleges megőrzési szándékkal tartja állományában. Az archivális példányt a dokumentum többi példányától jól megkülönböztető nyilvántartási számmal (raktári jelzettel) látja el;
- az archivált kötelespéldányt köteles épségben megőrizni, megfelelően – szükség szerint tárolóeszközben tartva vagy bekötve, illetve az adott dokumentumtípus állagának megővéséhez szükséges optimális körülmények között (megfelelő hőmérséklet, páratartalom, fényerősség biztosítása, a károsító környezeti tényezők kiiktatása, illetve csökkentése) – raktározni;
- az 1952 után megjelent dokumentumok archivált kötelespéldányait a forgalmazható állománytól elkülönítve raktározza;
- az archivált kötelespéldányt a Dokumentumforgalmazási Szabályzat rendelkezései szerint adja ki használatra:
 - az 1952 előtt megjelent, illetve egy példányban meglévő dokumentumok kizárólag helyben használhatók,
 - az 1952 után megjelent dokumentumok archivális kötelespéldányai helyben is csak indokolt esetben használhatók,
 - az állományvédelmi okokból helyben használatra sem kiadható eredeti dokumentumok (beleértve a különgyűjtemények állományát is) másolatban bocsáthatók használatra;
- az archivált kötelespéldány másolását, többszörözését (beleértve a digitalizálást is) csak a könyvtár által meghatározott, a dokumentum védelmét legkevésbé veszélyeztető módon és a szerzői jogi szabályok figyelembevételével végzi, illetve végezteti el;
- az archivált kötelespéldányt – az esetleges vis major kivételével – nem selejtezheti, állományából nem iktathatja ki. Elemi csapás, vis major következtében megsemmisült dokumentumot – a kár értékének és a felelősség megállapításának céljából lefolytatott vizsgálat után – a fenntartó egyetértésével törölheti az állomány-nyilvántartásból.

2.2 Kapcsolat egyéb szabályzatokkal

Az archivált kötelespéldány mint muzeális dokumentum

- forgalmazására vonatkozó részletes szabályokat a Dokumentumforgalmazási Szabályzat, különgyűjteményi anyagok esetében az Olvasószolgálati Szabályzat tartalmazza;
- másolására a reprográfiai szabályok irányadók;
- digitalizálására vonatkozó részletes szabályokat a Digitalizálási Szabályzat tartalmazza.

Jóváhagyom:

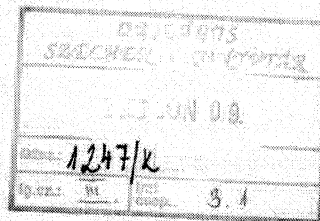
Dr. Monok István sk.

főigazgató

Budapest, 2008. márc. 6.

3. sz. Függelék:
Megállapodás a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségével

ny. 22. 600/M. 2006

Pavai Sándor
stúdióvezető
Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége
1146 Budapest
Hermina út 47.

Tisztelt Uram!

Az Országos Széchényi Könyvtár – korábbi szóbeli megállapodások alapján – a Braille írású dokumentumok gyűjtését és archíválását átadta a Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének. A megállapodást írásban nem rögzítették.

2006. május 29-én a Szövetség könyvtárában tett látogatás alkalmával meggyőződünk arról, hogy a Szövetség könyvtára az archíválás feladatát nem tudja átvállalni a nemzeti könyvtártól, ő maga sem őriz meg minden Braille-dokumentumot, helyhiány miatt. Kiadványaik elektronikus változatát nyomdájuk archíválja. Braille írású dokumentumot – az első kiadás megjelenése után – az elektronikus verzióról igény esetén nyomtatnak.

A Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége a következő formákban adja ki kiadványait:

- Braille írásos változat
- síkírásos változat (néhány kiadvány, pl. a Vakok Világa c. folyóirat esetében)
- hangskönyv (magnetofon kazettán)

Kiadványaik nagy része nem éri el az 50 példányt, így tehát nem tartozik a köteleespéldány-szolgáltatás körébe.

Az OSZK a köteleespéldányok begyűjtése érdekében a következőket kéri a Szövetségtől:

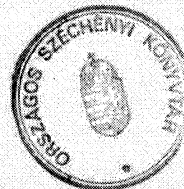
A 60/1998. kormányrendelet előírásainak megfelelően

- a) minden, 50 példányt meghaladó példányszámban megjelentetett, síkírásos nyomtatott kiadványból 6 példányt,
- b) minden, 50 példányt meghaladó példányszámban megjelentetett, Braille írásos kiadványból 3 példányt,
- c) minden, 50 példányt meghaladó példányszámban kiadott hangskönyvből 3 példányt szükséges az OSZK-nak beküldeni.

A hosszú távú megőrzés céljából kérjük, hogy a Szövetség kiadványainak elektronikus változatát is bocsássa – egy példányban – az OSZK rendelkezésére.

Budapest, 2006. jún. 9.

Rác Ágnes
gyűjteményfejlesztési és feldolgozási igazgató

Egy 2006-06-14 maceby

IRATTÁRBA!
2006-06-14
maceby

4. sz. Függelék: Megállapodás az Országgyűlési Könyvtárral

Megállapodás

az Európai Unió és az ENSZ szervezetei által közreadott kiadványok gyűjtése, feldolgozása, szolgáltatása és archiválása, valamint a nemzeti bibliográfiai tevékenység összehangolása tárgyában

amely létrejött egyfelől

Országos Széchényi Könyvtár

székhelye:

H-1014 Budapest, Szent György tér 4-5-6.

ÁHT. azonosító szám:

038137

adószáma:

15309123-2-41

képviseli:

Dr. Sajó Andrea, főigazgató

mint Partner (továbbiakban: Partner vagy OSZK)

másrészről

Országgyűlési Hivatala, Országgyűlési Könyvtár

székhelye:

H-1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 1-3.

PIR azonosító száma:

3014

adószáma:

15300014-2-41

képviseli:

Ambrus János, főigazgató

mint Partner (továbbiakban: Partner vagy OGYK), továbbiakban együtt mint: Felek

között az alulírott napon és helyen az alábbi feltételekkel.

A megállapodás célja, hogy

az Európai Unió és az ENSZ szervei által közreadott magyar vonatkozású (hungarica) dokumentumok gyűjtését hatékonyabbá tegye, ennek érdekében a két intézmény között gyűjtőköri együttműködést alakítson ki, a fennálló párhuzamosságokat megszüntesse, egyúttal biztosítsa a dokumentumok nemzeti bibliográfiai számbavételét és archiválását, valamint javítsa a felhasználók dokumentumellátását.

A Felek megállapodnak abban, hogy

1. Az OGYK a luxemburgi illetékességű Office for Official Publications of the European Communities (Eur-Op) kiadótól letétként kapott, az EU Kommunikációs Igazgatósága által meghatározott dokumentumkörhöz tartozó, a megállapodás 1. mellékletében felsorolt dokumentumtípusokat gyűjti, a 3/1975. KM-PM együttes rendelet a könyvtári állomány ellenőrzéséről (feltározásáról) és az állományból történő törlésről 15. § (4) pontjának megfelelően archiválja, valamint olvasói számára szolgáltatja. A 3/1975. KM-PM együttes rendelet 15. § (4) pontja kimondja: „A könyvtár megőrző feladatán a tudományos, történelmi kutatások szempontjából jelentős, a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott dokumentumoknak az állományban való végleges megtartását kell érteni.”
2. Az OGYK az 1. pontban említett dokumentumtípusokat feldolgozza, és igény esetén a bibliográfiai leírásokat az OSZK nemzeti bibliográfiai adatbázisa rendelkezésére bocsátja. A rekordfelhasználás feltételeiről (pl. forrás feltüntetése) és metódusáról az intézmények, ha szükséges, külön megállapodást köthetnek.
3. Az OGYK vállalja, hogy az ENSZ fő szervei által közreadott monografikus művek feldolgozásakor a rekord megfelelő mezőjében feltünteti a magyar vonatkozást, lehetővé téve e leírások legyűjtését az OSZK nemzeti bibliográfiai adatbázisa számára.
4. Az 1. mellékletben felsorolt kiadványtípusokat 2013. január 1-jétől az OSZK nem gyűjti.
5. Jelen Megállapodás 2013. január 1-jén lép hatályba, és határozatlan időre szól.
6. Jelen megállapodást a felek hat hónapi határidővel felmondhatják úgy, hogy a megállapodás felbontása csak a felmondást követő év január 1. után megjelent dokumentumok archiválásának megváltoztatására vonatkozhat.
7. A megállapodás nem megfelelő teljesítése esetén a felek egyeztető eljárás keretében rendezik a felmerült kérdéseket.

Budapest, 2012. február 5.

Dr. Sajó Andrea
főigazgató
Országos Széchényi Könyvtár

Ambrus János
főigazgató
Országgyűlési Könyvtár

Handwritten signature

1. sz. Melléklet

Dokumentum-típus	Cím (Példa)	Közreadó	Kiadási adatok	Periodicitás	Nyomtatott dokumentum	E-dok (helyi- és távoli elérési)
időszaki kiadvány (közöny)	Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L sorozat: Jogszabályok	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2004. augusztustól	minden munkanap	igen	igen
	Az Európai Unió Hivatalos Lapja, C sorozat: Tájékoztatások és közlemények	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2004. augusztustól	minden munkanap	igen	igen
	Az Európai Unió Hivatalos Lapja, S sorozat: Tenderek	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2004. augusztustól	naponta	nem	CD-ROM
jogeset-gyűjtemény	A Bíróság és az Elsőfokú Bíróság Határozatainak Tára	Európai Közösségek Bírósága	Luxembourg, Eur-Op, 2004. augusztustól	10/év	igen	igen
monográfia (EU intézmények) tanulmánykötet tematikus kötet	Mit tehet Önért az Európai Ombudsman? Együtt Európában: Múlt, jelen, jövő /szerk: Pánovics Attila Fehér könyv a sportról	Európai Ombudsman Európai Közösségek Európai Közösségek	Luxembourg, Eur-Op, 2008. Luxembourg, Eur-Op, 2009. Luxembourg, Eur-Op, 2007.		igen	igen
kézikönyv	Legjobb közlekedésbiztonsági gyakorlatok: Nemzeti szintű intézkedések kézikönyve	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2010.		igen	igen
adattár	Az EU tájékoztató és tanácsadó szolgálata	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2009.		igen	igen
jelentés	Általános jelentés az Európai Unió tevékenységeiről, 2010	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2010.		igen	igen
szerződések	A szerződések egységes szerkezetbe foglalt változata: Alapjogi Charta	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2010.		igen	igen
segédlet	Közúti közlekedésbiztonsággal kapcsolatos kommunikációs kampányok	Európai Bizottság	Luxembourg, Eur-Op, 2010.		igen	igen

Handwritten signature

Handwritten signature